

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra občanské výchovy a filozofie

Diplomová práce

**Prezidentské volby
v Československé a České
republice se zaměřením na roky
1935 a 2003**

Jakub Rubeš

(D - ZSV)

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Josef Straceny CSc.

2008

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury, pramenu a informací, na něž odkazuji.

Rube

^

V Praze dne 15. dubna 2008

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce PhDr. Josefu Stracenému za trpělivost, se kterou mě směřoval k cíli. Také bych rád poděkoval všem, kteří mi věřili, že tuto práci dokončím. A v neposlední řadě své rodině, kterou jsem díky času, který mi zabrala tato práce trochu zanedbával.

Obsah

OBSAH	5
PROLOG	6
ÚVOD	7
DŮVOD.....	7
METODIKA ZPRACOVÁNÍ.....	10
DOBOVÉ SOUVISLOSTI	11
PREZIDENT OSVOBODITEL ODCHÁZÍ.....	11
„OBČAN HAVEL“.....	14
ZÁKONNÝ RÁMEC VOLBY PREZIDENTA, ÚSTAVA	20
ÚSTAVA NOVĚ ZROZENÉHO STÁTU.....	29
ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY.....	24
KOMPARACE.....	24
PRŮBĚH PREZIDENTSKÝCH VOLEB	29
VOLBA 18. PROSINCE 1935.....	29
PREZIDENTSKÁ VOLBA 2003.....	37
SROVNÁNÍ OBOU VOLEB.....	69
ZÁVĚR	73
RESUME	75
BIBLIOGRAFIE	76
PRAMENY.....	76
EDICE A SBORNÍKY.....	76
LITERATURA.....	77
PERIODIKA.....	78
PŘÍLOHY	79
SEZNAM PŘÍLOH.....	79
PŘÍLOHY.....	80

Prolog

„Mám plnou důvěru, že vše půjde dobře, a dá-li Bůh, budu se na vás ještě chvíli dívat, jak to vedete.

Vás, pane ministerský předsedo, prosím, abyste vzal mou resignaci na vědomí a zařídil co je třeba.

Kancléř dočetl. Obrátil se pak k panu prezidentovi a tázal se: „Správné, pane presidente?“

„Ano“ - odpověděl klidným hlasem prezident Masaryk.

Kancléř dr. Šámal: „Račte, pane presidente, potvrdit, zeje to pravý výraz vaší vůle.“

Prezident Masaryk odpověděl jasným hlasem: „ Je!“

Nastala chvíle ticha.

Pan prezident ji přerušil slovy: „Snad bychom se nyní mohli posadit.“¹

~k -k *

Blíží se závěr. Václav Havel po třinácti letech definitivně odchází z Hradu. Byl to sice léta známý termín, ale přesto je teď řada lidí z toho faktu zaskočena. U tak silné a pozitivně vnímané osobnosti by ostatně jiná reakce byla s podivem. Nejde přitom jen o to, že Česká republika Havlovým odchodem přichází o jednu ze svých výrazných „značek“ či možná o tu vůbec nejvýraznější z nich. V průzkumu novin MF Dnes i po třinácti letech vyslovilo téměř šedesát lidí ze sta obavu, že žádný z dalších kandidátů Havla nemůže nahradit, že tak dobrého prezidenta prostě na dlouhou dobu mít nebudeme. Co k tomu říct??

¹Venkov, 13. prosince 1935

²Respekt, 19 ledna 2003

Úvod

Důvod

Člověk žijící v dnešní době v České Republice si nemůže nevšimnout, jakým způsobem se chovají a jednají přední politici. Už od devadesátých let minulého století často přemýšlím jestli takhle má vypadat politická scéna v demokratické zemi. Politici lžou, podvádějí, uplácejí, chovají se beze špetky slušnosti, mluví vulgárně. Zasedání poslanecké sněmovny většinou vykazuje stejný dostatek kázně a pracovního nasazení, jako školní třída o přestávce. V médiích se prezentují takovým způsobem, že nezřídka pochybují o jejich zdravém rozumu. Často si myslím, že politikové u své voličské základny nepředpokládají ani sebemenší dávku inteligence. Přemýšlel jsem, zda tomu tak bylo vždy.

Srovnání současné demokracie s léty totality 1948-1989 nebo obdobím protektorátu je bezpředmětné, pokud nechci vylíčit současné politiky v ještě horších souvislostech. A tak je nasnadě, že má volba nakonec padla na první republiku, jediné delší období demokratického vývoje, které naše republika od okamžiku svého vzniku prožila.

Řada z nás si tehdejší politiky idealizuje a tehdejší stranické soupeření si představujeme jako ukázněné diskuze v přátelském duchu. Otázka zní, skutečně tomu tak bylo? Byli skutečně politikové první republiky pevnějších morálních zásad než ti dnešní? Vystupovali důstojně? Respektovali se navzájem? Dosahovali svých cílů čestnějšími prostředky? Usilovali více o prospěch státu než o svůj vlastní? Je současná politika skutečně o tolik horším „bahnem“? Tyto otázky se snažím zodpovědět ve své práci.

Přemýšlel jsem na jakých událostech by bylo zajímavé a přínosné tyto jevy sledovat a porovnat. Hledal jsem události, které by vykazovaly určitou paralelu, na níž by se dala práce vystavět. Blížící se prezidentská volba mi nakonec poskytla potřebné vodítko ke konečné podobě tématu.

Pro existenci našeho státu bylo dvacáté století rozhodující epochou plnou událostí stěžejního významu. V jejím průběhu se republika, obrazně řečeno, nejméně třikrát znovu narodila.

Poprvé její zrod probíhal během první světové války, kdy se mezi lety 1914 - 1918 rozhodovalo o její možné samostatné existenci a podobě. Po několika staletích soužití různých národů v rámci Rakousko - Uherské monarchie, vzniklo mnohonárodnostní Československo, nejdemokratičtější, ale také nejohroženější stát v srdci Evropy.

Podruhé se republika narodila po skončení druhé světové války, plná bolesti z krušného období protektorátu, ublížená a nedůvěřivější k mnoha národům, plná vděku k „velkému slovanskému bratru“.

Třetí zrod již neprobíhal z praktické neexistence, ale nebyl o nic méně významný. Na konci roku 1989 se Československo opět rodilo z dlouhého období nesamostatnosti a naprosté bezmoci při rozhodování o vnitřních i vnějších politických otázkách, do podoby svobodné, demokratické.

Dvě z těchto period vykazují velmi podobné rysy, u přelomových momentů stál vždy jeden člověk, silná osobnost, která svým příkladem inspirovala ostatní. Oba tito lidé se za své zásluhy o stát stali prezidenty nově vzniklých republik. Těmito osobnostmi jsou samozřejmě T.G. Masaryk a Václav Havel.

A právě konec jejich působení v úřadu, je onou paralelou mezi minulostí a nedávnou současností. Je to onen okamžik, kdy bylo třeba najít jejich nástupce. Nástupce dvou mimořádně silných osobností, které setrvaly v prezidentském úřadě déle než kdokoli jiný. Jak se to podařilo? Jak se chovali politické strany a jednotliví politikové? Čí rukopis tyto události nesou? Tak se dívejme....

Metodika zpracování

Svou diplomovou práci jsem rozčlenil do tří hlavních kapitol. V první, nazvané „Dobové souvislosti“ se zabývám historickým pozadím obou voleb, především z hlediska rozložení politických sil a stěžejních událostí, které volbu mohly ovlivnit či ovlivnily. Rovněž jsem se snažil zachytit atmosféru doby v níž se ta která volba odehrávala. Zdrojem informací k této kapitole mi byl především dobový tisk a sekundární literatura.

Kapitola „Zákonný rámec volby prezidenta, Ústava“ zachycuje historii a okolnosti vzniku obou ústav a zároveň je rozbohem a porovnáním těch jejich částí podle nichž volby probíhaly. Při práci na této části diplomové práce jsem vycházel samozřejmě zejména z ústav samotných tj. z roku 1920 a 1993.

Třetí kapitola dopodrobna ve dvou podkapitolách líčí průběh obou prezidentských voleb, s čímž koresponduje i její název. V podkapitole třetí se snažím o zhodnocení a porovnání obou voleb s přihlédnutím k různým nabízejícím se hlediskům i k jejich historickému rámci. Pramenem k této kapitole mi byly stenografické záznamy ze zasedání Parlamentu.

V Závěru práce se zabývám možným didaktickým využitím tohoto tématu a své diplomové práce v hodinách občanské výchovy, základů společenských věd a dějepisu.

Dobové souvislosti

Prezident Osvoboditel odchází

Politická situace v Československu roku 1935 byla ovlivněna především výsledky parlamentních voleb, v nichž velký úspěch zaznamenala především Sudetoněmecká strana. Spolu s Republikánskou stranou zemědělského a maloroľnického lidu (agrárníci) byla nejsilnější stranou ve státě. Obě tyto strany získali po 15% voličských hlasů.

„Pod názvem Sudetoněmecká strana (SdP) se pak ve volbách 1935 stalo (hnutí) vůbec nejsilnější stranou v Československu a jen díky volební aritmetice získala více mandátů strana agrární“³

Za svůj politický vzestup vděčila hlavně sjednocení voličské základny v pohraničních, německy mluvících oblastech. Tyto hlasy byly ve volbách roku 1929 rozmělněny mezi menší strany, které se ani nedostaly do parlamentu. Podařilo se jí také „přetáhnout“ značnou část voličů Německé sociálně demokratické strany dělnické. Ta dostala v roce 1929 sedm procent hlasů, v roce 1935 už to byla jen čtyři procenta. U stran českých nedošlo k výraznějším změnám. Pouze Čsl. strana národně socialistická si pohoršila o dvě a Čsl. strana lidová o jedno procento. Ostatní parlamentní strany zopakovaly svůj výsledek z roku 1929.⁴

³Zeman, Z., Edvard Beneš. Politický životopis., Mladá Fronta, Praha 2000, s.112

⁴Viz příloha 1: Volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění 1935, www.czso.cz

Z posílených pozic Sudetoněmecké strany se politickým spektrem šířily odstředivé tendence, které ovšem nebyly nijak ojedinělé. Stejným způsobem postupovala též maďarská a polská politická reprezentace.

Československá politická situace kopírovala celkový celosvětový vývoj, z něhož těžily především extrémizující politické proudy, které využívaly nespokojenosti obyvatelstva, způsobené vleklou hospodářskou krizí - nástup Hitlerova nacistického režimu v Německu, Mussoliniho fašizmu v Itálii, Pilsudkého diktatury v Polsku, Horthyho fašizmu v Maďarsku. Veškerá politická činnost se v té době odehrávala v napjaté atmosféře pocitu možného ohrožení svobody a demokracie republiky. Československá diplomacie, v čele s **dr. Edvardem Benešem**⁵, se snažila hledat cesty k zajištění bezpečnosti vlasti, jak na západě - spojenecká smlouva s Francií, tak na východě - Malá dohoda s Rumunskem a Jugoslávií, která měla eliminovat nebezpečí hrozící ze strany Maďarska.

⁵Tento významný politik, který stál v první polovině dvacátého století u všech zlomových událostí historického vývoje našeho státu, se narodil 28. května 1884 v Kožlanech na Rakovnicku. Po studiích na vinohradském gymnáziu, pokračoval ve svém vzdělávání na Filozofické fakultě UK. Studoval též na Sorboně, krátce v Londýně a v roce 1907 se přesunul do Berlína. Svá studia zakončil v roce 1908 doktorátem v Dijonu a o rok později složil rigorózní zkoušku v Praze.

Po vypuknutí první světové války organizoval vnitřní odboj a obstarával komunikaci s Masarykem, který v té době pobýval v Ženevě. V září 1915 odešel do exilu. Pobýval v Paříži kde nadále spolupracoval především s T.G.Masarykem a M.R. Štefáníkem. Zde se podílel na vzniku Československé národní rady a byl ustanoven jejím generálním tajemníkem. S představiteli dohodových mocností úspěšně dojednával vytvoření samostatných československých bojových jednotek. Ty pak vznikly ve Francii, Rusku a Itálii. Přispěl výraznou měrou k uznání ČNR jako vedoucího politického orgánu budoucího samostatného státu.

Po skončení války vedl jednání, jak s domácími politiky v Ženevě, tak se zahraničními delegacemi na konferenci v Paříži, o podobě nově vznikající Československé republiky.

Od jejího vzniku byl ministrem zahraničí, pouze v letech 1921 - 1922 byl dočasně jmenován předsedou vlády. Ve své ministerské funkci se snažil samostatnost našeho státu zabezpečit mnoha mezinárodními smlouvami a byl jedním z hlavních iniciátorů vytvoření Společnosti národů. V době volby prezidenta v roce 1935 stále zastával post ministra zahraničí a úzce spolupracoval s T.G. Masarykem. Podrobně o tomto významném politikovi viz Zeman, Z., Edvard Beneš. Politický životopis., Mladá Fronta, Praha 2000

Novinkou, která v roce 1935 hýbala politickou scénou, byla čerstvě podepsaná spojenecká smlouva se Sovětským svazem. I přes tyto kroky, dával postoj vedoucích evropských mocností, zvláště Anglie a Francie, tušit, že válečný konflikt v Evropě na sebe nedá dlouho čekat.

Další ranou politické stabilitě státu byl zhoršující se zdravotní stav prezidenta republiky T. G. Masaryka, který nebyl dobrý již v době jeho čtvrté volby v roce 1934.

„Když čtyřiaosmdesátiletý prezident skládal slib, jeho pohyby byly nejisté a posluchačům rozhlasu neušlo, že text slibu musel být Masarykovi napovídán. Jen nejužší kruh zasvěcených věděl, že prezident je takřka slepý. Podle jeho osobního lékaře dr. Maixnera Masarykovo „pravé oko bylo již od několika let téměř vyřazeno zákalý“ a měsíc před volbou, po záchvatu mrtvice, též levé oko, byť dočasně, takřka pozbylo schopnosti vidět.“⁶

⁶Zeman, Z., Edvard Beneš. Politický životopis., Mladá Fronta, Praha 2000, s. 104

„Občan Havel“

V roce 2003 slavila Česká Republika právě deset let své existence na mapě Evropy a zároveň se chystala na odchod svého, prozatím, jediného prezidenta. Václavu Havlovi, muži, kterému jeho smysl pro svobodu, pravdu, čest a demokratické ideály vynesl nejprve pobyt v komunistických vězeních, aby jej posléze pozvedl do nejvyšší státní funkce, končilo poslední možné volební období. Politická situace v době očekávaného loučení prezidenta - dramatika se nesla ve znamení volebního vítězství ČSSD ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2002.⁷

Nicméně nejen na vítězi voleb, ale na všech parlamentních stranách zůstala od posledních voleb v roce 1998 poměrně velká politická skvrna - opoziční smlouva⁸. Smlouvu sice podepsali ČSSD a ODS, ale bez žabomyších sporů vedení KDU-ČSL a US by možná k jejímu vzniku ani nedošlo. Situaci komentoval poměrně výstižně politolog Jiří Pehe:

„Skutečnost, že si dvě strany, které proti sobě v minulosti urputně bojovaly, dělí moc, není sice v demokratických zemích zcela běžná, ale též se nejedná o neznámý jev“⁹.

Ze smlouvy vyplývalo, že ODS sice tolerovala menšinovou vládu ČSSD, ale nedala jí žádný prostor pro

⁷ Viz příloha 2: Volby do poslanecké sněmovny 2002, www.czso.cz

⁸ „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice“ byla podepsána mezi ČSSD a ODS 9.července 1998

⁹ Zemské noviny, 25.července 1998

prosazení jakýchkoli reforem a změn deklarovaných v jejím předvolebním programu.

Ukázka toho, jak se u nás dělá politika, se v následujících volbách projevila enormně sníženou volební účastí. Zatímco v roce 1998 se voleb zúčastnilo 74,03% obyvatel, v roce 2002 to bylo jen 58%! Všechny strany, které měly cokoli do činění s opoziční smlouvou, zaznamenaly propad oproti předchozím volbám. Nejvíce se to odrazilo na hlasech ODS, ta ztratila 3,2%, i tak ale zůstala nejsilnějším pravicovým uskupením v České Republice. Z nízké volební účasti nejvíce profitovala Komunistická strana Čech a Moravy. Díky tomu, že se opřela o svou stálou voličskou základnu, která nikdy nelenila vyrazit do volebních místností „jako jeden muž“, zaznamenala raketový vzestup. Z 11% v roce 1998 se náhle vyšvihla na 18,5%. Tento vysoký volební výsledek takřka „katapultoval“ KSČM do pozice, v níž se stala silou, se kterou bylo třeba při jednáních počítat.

Po výměnách na vedoucích postech koalice KDU a US nebylo již zdaleka tak problematické vytvoření vládní koalice s ČSSD. Slabinou této koalice byla její ,pouze velmi těsná, většina v poslanecké sněmovně, kde měla dohromady pouhý 101 hlas. V senátu byla převaha ČSSD a koaličních partnerů mnohem výraznější.

Konec působení Václava Havla na Pražském hradě byl očekávaný a tedy ne tak náhlý, jako odchod T.G. Masaryka, čím si však byli oba prezidenti podobni, byl jejich nedobrý zdravotní stav. Václav Havel si během svého působení v úřadu prezidenta republiky „užil“ velké množství zdravotních problémů. Jeho zdraví bylo značně podlomeno třemi pobyty v komunistických věznicích, které v celkovém souhrnu čítaly přibližně pět let života. Rovněž kouření jeho zdraví příliš neprospívalo. V roce 1996 se jeho zdravotní stav ještě zhoršil, což do značné

míry ovlivnila i ztráta manželky, Olgy. Na konci roku 1996 mu byl diagnostikován zhoubný nádor. Prezident se podrobil operaci, při které mu byla odebrána část plíce, v roce 1997 následoval zápal plic, poté ještě zánět tlustého střeva. Přestože byl prezidentův stav několikrát velmi vážný, všechny komplikace překonal a díky radikální změně životosprávy se jeho stav stabilizoval.

Již v roce 1997, kdy se vláda **Václava Klause**¹⁰ ocitla v krizi, která vyvrcholila předčasnými volbami, se Václav Havel s novou silou zapojil do politického života.

Při projevu k oběma komorám parlamentu České republiky v Rudolfinu komentoval probíhající krizi následujícími větami:

„Mnoho lidí - a potvrzují to koneckonců i průzkumy veřejného mínění-je obecnými společenskými poměry v naší zemi zneklidněno, zklamáno, nebo dokonce znechuceno; mnoho lidí si myslí, že - demokracie nedemokracie - opět jsou u moci lidé nedůvěryhodní, kterým jde víc o vlastní prospěch než o zájem obecný; mnoho lidí je přesvědčeno, že poctiví podnikatelé jsou na tom špatně, zatímco podvodní zbohatlíci mají zelenou; převládá přesvědčení, že se v této zemi vyplácí lhát i krást, že mnozí politici i státní úředníci jsou úplatní a že politické strany - ač všechny bez

¹⁰ Prof. Ing. Václav Klaus Csc., jak zní v současné době jeho plná titulatura, se narodil 19.6.1941 v Praze na Vinohradech, inženýrský titul získal roku 1963 na Vysoké škole ekonomické v oboru zahraniční obchod. Pracoval v Ekonomickém ústavu ČSAV, odkud byl v roce 1970 pro své politické názory vyhozen. Poté dlouhá léta pracoval ve Státní bance a od roku 1987 byl zaměstnán v Prognostickém ústavu ČSAV. V jeho životopise na oficiálních webových stránkách www.klaus.cz je uvedeno:

„Do roku 1989 nebyl členem žádné politické strany a nikdy o to ani neusiloval“

Po převratu se zapojil do politiky, stal se ministrem financí, předsedou ODS, která vznikla v roce 1991 po rozpadu Občanského fóra, druhým vzniklým politickým subjektem bylo Občanské hnutí. V roce 1992 se stal předsedou vlády. Tuto funkci vykonával až do roku 1997, kdy po rozpadu vládní koalice byl nucen podat demisi. V letech 1998 - 2002 byl předsedou Poslanecké sněmovny. V době volby byl Václav Klaus pouze předsedou ODS. Oficiální životopis našeho současného prezidenta viz www.klaus.cz

rozdílu krásně mluví o svých čestných úmyslech - jsou tajně manipulovány podezřelými finančními skupinami; mnoho lidí se diví, proč po osmi letech budování tržní ekonomiky je na tom naše hospodářství nevalně, takže vláda musí narychlo balit různé úsporné balíčky, proč se dusíme ve smogu, když se údajně tolik dává na ekologické účely, proč musí růst ceny všeho, včetně nájmu a energie, aniž přiměřeně k tomu rostou důchody či jiné sociální platby, proč se musíme bát chodit v noci centry našich měst, proč se nestaví téměř nic jiného než banky, hotely a vily pro bohaté, a tak dále a tak dále a tak dále. "n

Je zřejmé komu byla tato tvrdá kritika určena. Pokud ne, tak z následující části projevu je to již zcela očividné:

„Malý podnikatel nezíská půl milionu na smysluplnou a konkrétní investici, zatímco jakýsi podivný pseudovelkopodnikatel získá klidně miliardový úvěr, aniž někdo pořádně prozkoumal, na co ho vlastně potřebuje. Právní rámec celé privatizace, jakož i kapitálového trhu, se začíná dolad'ovat až dnes. Není to trochu pozdě? Museli jsme za rychlost své privatizace, rychlost zajisté vítanou a dobrou, skutečně zaplatit nakradenými miliardami nebo spíš desítkami miliard? Bylo-li to nutné, nechť to někdo jasně řekne. Nebylo-li to nutné a byl-li to jen následek lajdáckých pravidel hry, pak si i to jasně přiznejme. "n

Tato invektiva nepochybně směřovala na premiéra Václava Klause, otce privatizace státního majetku. Nebyly to zdaleka první negativní připomínky Václava

[^]Projev prezidenta republiky Václava Havla k oběma komorám parlamentu České republiky, Dvořákova síň, Rudolfinum, 9.prosince 1997, www.vaclavhavel.cz

¹²Projev prezidenta republiky Václava Havla k oběma komorám parlamentu České republiky, Dvořákova síň, Rudolfinum, 9.prosince 1997, www.vaclavhavel.cz

Havla na adresu strany, která určovala politický, ekonomický a kulturní směr v letech 1992 - 1997.

„K radosti nad duchovním a morálním stavem naší společnosti však přesto důvody nemáme. Kriminalita pořád roste, byť dnes snad už o něco pomaleji; ukazuje se, že značná část naší společnosti je zasažena bacilem rasismu; mnoho lidí si myslí, že svoboda znamená právo páchat cokoliv a že trh se vylučuje s etikou, což je mimo jiné nesmírný omyl: trh se naopak bez etiky neobejde; šíří se drogové závislosti, kult násilí, obecná lhostejnost k osudu druhých; úcta k právu a vůbec právní vědomí jsou na úrovni nevalné; politická kultura a vůbec kultura veřejného života mají nejednou rysy téměř kocourkovské; hodně lidí, kterým se zhroutila dosavadní struktura jistot a kteří si nedokázali vytvořit strukturu novou či se s novou strukturou jistot identifikovat, podléhá frustraci a přijímá šálivou nabídku snadných řešení od různých extremistických pseudovůdců národa. Od Západu se daleko rychleji než občanské a politické kidtuře učíme žít v duchaprázdném světě pitomých reklam a ještě pitomějších seriálů, nechávající si jimi bez odporu vyprazdňovat své životy i duše.“¹³

Vidíme tedy, že již tři roky před projevem v Rudolfinu, se snažil Václav Havel upozorňovat na špatný stav politické kultury u nás. Zmínka o „Kocourkově“ vztah mezi prezidentem a odstupujícím premiérem určitě příliš nevylepšila. V obdobných intencích vztah dvou nejvýznamnějších mužů listopadového dění pokračoval i nadále.

Po volbách v roce 1998 se snažil Václav Havel na politickém kolbišti rozbít „Opoziční smlouvu“, která mu po půl roce relativní politické volnosti opět znemožnila výrazněji se účastnit politického dění.

¹³Projev prezidenta republiky Václava Havla ke studentům, Vladislavský sál, Pražský hrad, 17. listopadu 1994, www.vaclavhavel.cz

„Následující roky pak ukázaly, že na pokřivené politické scéně plní tak potřebnou roli opozice především Havel. Sice ne ve jménu klasického politického boje, ale ve jménu zachování demokracie.“¹⁴

¹⁴Respekt, 19 ledna 2003

Zákonný rámec volby prezidenta, Ústava

Ústava nově zrozeného státu

Národní výbor československý se prohlásil za nejvyšší orgán státu, prvním zákonem, jenž dostal příznačné jméno „Zákon ze dne 28. října o zřízení samostatného státu československého“. Národní výbor nebyl volen, nýbrž sestaven podle výsledků voleb z roku 1911. Jeho plénum se stalo nejvyšším zákonodárným sborem státu a jeho předsednictvo prozatímní vládou. Jejím nejnaléhavějším úkolem bylo zajistit účinnost právního systému a fungování státní správy. Důvod byl zřejmý. Země se nacházela v neklidné době a bylo tudíž prvotním státním zájmem udržet jistý právní řád a pravidla.

Důležité bylo schválení prozatímní ústavy, k němuž došlo 13. listopadu 1918 a ještě významnější bylo přijetí tzv. recepčního zákona, jímž se přejímalo rakousko-uherské zákonodárství a zajistila se tak kontinuita právního systému.

Autorem „zatímní ústavy“ byl sociální demokrat Alfréd Meissner. Tato ústava sestávala z 21 paragrafů a přijata byla 13. listopadu 1918. Počítalo se s její platností jen na několik měsíců. Za nejvyšší zákonodárný orgán ustanovovala jednokomorové Národní shromáždění, většinou nazývané Revoluční. Mělo 256 členů a vzniklo rozšířením Národního výboru. Pro nespokojenost Slováků s jejich zastoupením v Revolučním národním shromáždění, došlo 11. března 1919 ke změně ústavy již byl počet poslanců zvýšen na 270 a nová místa vesměs přidělena Slovákům. Němci spoluúčast na řízení státu odmítli.

Podle této ústavy měl prezident jen reprezentativní poslání a nedisponoval prakticky žádnými pravomocemi. Masaryk musel dokonce vyzvat poslance, aby si přišli poslechnout jeho první poselství na Pražský hrad, neboť platilo že:

„Masaryk může přijít do sněmovny jen aby tam složil slib, ale mluvit tam že nemůže, nemá-li být ústava porušena.“¹⁵

K posílení prezidentských pravomocí a moci výkonné vůbec, došlo 23. května 1919, ústavní novelou. Prezident mohl nyní jmenovat vládu jako celek, stejně jako ministry pro jednotlivé resorty, mohl vládu rozpouštět, v případě potřeby jí předsedat, vyžadovat zprávy, zvat k jednání jednotlivé ministry, případně celou vládu. Prezident se tak stal fakticky hlavou výkonné státní moci.

Již prozatímní ústava ustanovila explicitně republikánskou formu státu, byť ji projevila nepřímo, když mluvila o „prezidentu republiky“ či vyhlášení rozsudků „jménem republiky“.

Během roku 1919 se počala připravovat nová definitivní ústava, která měla odstranit diktátorské prvky, jež byly obsaženy v ústavě zatímní, a vyzvednout prvky demokratické.

Přípravou definitivní ústavy se zabýval ústavní výbor Revolučního národního shromáždění, jehož předsedou byl tvůrce zatímní ústavy Alfred Meissner spolu s vládou. Velký podíl na konečném znění základního zákona státu měla legislativní sekce ministerstva vnitra, v jejímž čele stál profesor státního práva pražské Právnické fakulty a odborný přednosta Jiří Hoetzel.

¹⁵ Peroutka, F., Budování státu I., Lidové noviny, Praha 1991, s. 163

Legislativní sekce předložila ústavnímu výboru návrh definitivní ústavy nejprve neoficiálně. Zvláštní podvýbor ve složení: Alfred Meissner, Václav Bouček, František Hnídek, Jaroslav Stránský, Karol Anton Medvecký František Weyr a Jiří Hoetzel, dostal za úkol připravit návrh do podoby, ve které by o ní mohl jednat ústavní výbor.

Toto jednání probíhalo od 8. ledna 1920 a do jeho průběhu zasahovali i ministr vnitra Antonín Švehla a sám prezident.

Národní shromáždění přijalo definitivní ústavu pro Československou republiku dne 29. února 1920, jako „Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky“, pod číslem 121/1920 Sb.¹⁶ Pro další potřeby této diplomové práce bude tento zákon dále nazýván „původní ústava“.

Ústava České republiky

Ústava České republiky vznikala v neklidné době tváří v tvář rozpadu federace, poměrně narychlo. Dodnes je předmětem sporů a jsou jí vytýkány mnohé nedokonalosti. Jejím inspiračním zdrojem byla do značné míry ústava první republiky a podle slov jejího spolutvůrce JUDr. Vojtěcha Cepla bylo v této hektické době štěstím, že za vzor sloužil takový prestižní dokument, který často sehrál roli kompromisních řešení tam, kde docházelo ke střetům až zablokování jednání, protože autorita první republiky je nesmírná.¹⁷

„Ústava České republiky“ byla přijata Českou národní radou dne 16. prosince 1992. V historii české státnosti

¹⁶ Podrobně viz Kárník, Z., České země v éře První republiky, I., Libri, Praha 2003

¹⁷ O ústavě a ústavnosti, ČRo 6, 12. dubna 2005

jde o první ústavu, jež byla přijata pro českou republiku jako svrchovaný samostatný stát v mezinárodním společenství. Byla publikována ve sbírce zákonů ČR pod číslem 1/1993 Sb. s účinností od 1. ledna 1993.¹⁸ Dále o ní budu hovořit jako o „současné ústavě“.

¹⁸ Ke vzniku, tvorbě a tvůrcům tohoto základního dokumentu českého státu je prakticky nemožné získat jakékoli podrobnější informace, jak na internetu, tak v literatuře, zatímco o jejich nedostatcích a nutných změnách řeční mnozí politikové a jsou popsány stohy papíru.

Komparace

Pro porozumění okolnostem voleb prezidentů je nezbytné se seznámit s hlavními rozdíly a podobnostmi mezi původní a současnou ústavou v částech souvisejících s volbou prezidenta.

Obě ústavy jsou rozděleny na jednotlivé kapitoly nazývané „Hlavy“. Zatímco původní ústava má Hlav šest, ta současná jich má osm. Až do čtvrté Hlavy se obě ústavy ve svém obsahu shodují. Což je v tomto případě stěžejní, neboť pravidla pro volbu prezidenta se jak v původní¹⁹, tak v současné ústavě²⁰ nacházejí v Hlavě třetí. Ta kodifikuje pravidla a pravomoci v původní ústavě „Moci vládní a výkonné“, v současné ústavě „Moci výkonné“.

Drobný rozdíl mezi ústavami je v označování jednotlivých částí Hlav. V té původní jsou označovány výrazem „Paragraf“, zatímco současná hovoří o „Článku“.

Původní ústava uvádí v paragrafu 56 jako volitele Národní shromáždění s odkazem na paragraf 38, který složení Národního shromáždění člení na Poslaneckou sněmovnu a Senát. V současné ústavě je v článku 54 uvedeno, že

„Prezidenta republiky volí Parlament na společné schůzi obou komor“²¹.

Tedy můžeme říci, že jde o stejný princip, pouze formulace je trochu jiná.

¹⁹ Viz příloha 3: Zákon ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb.,hlava III.

²⁰ Viz příloha 4: Ústava České republiky, 1/1993, hlava III.

²¹ Ústava České republiky, 1/1993, hlava III., článek 54

Na tomto místě považují za nezbytné vrátit se ještě k Hlavě druhé, která se zabývá problematikou moci zákonodárné a tudíž ustanovuje počty poslanců a senátorů obou komor parlamentu. V roce 1935, by se volby prezidenta, mohlo v ideálním případě zúčastnit 300 členů Poslanecké sněmovny a 150 senátorů. V roce 2003 to bylo 200 poslanců a 81 senátorů.

Další část Hlavy třetí se zabývá otázkou, kdo se může ucházet o funkci prezidenta republiky. V roce 1935 to tedy mohl být občan volitelný do Poslanecké sněmovny starší 35 let²², zatímco v roce 2003 občan volitelný do Senátu²³.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že zatímco první republika preferovala zákonodárce starší; poslanci od 30 let, senátoři od 45 let, tak prezidentem se mohl stát občan již od 35 let. Naše současná ústava poněkud „omlazuje“ zákonodárny sbor; poslanci od 21 let, senátoři od 40 let. Ovšem prezidenta volí staršího, nad 40 let.

Čím může být způsoben tento rozpor? Jak je možné, že u poslanců a senátorů požaduje původní ústava vyšší věk, než ta současná a při volbě hlavy státu je tomu naopak? Požadavek nižšího věku prezidenta nežli senátora se jeví minimálně nelogickým. Současná ústava se v tomto směru zdá být promyšlenější, vždyť prezident by měl být přinejmenším stejně „moudrý“ jako senátor, ne-li *rr*moudřejší“.

Jedním ze spolutvůrců prvorepublikové ústavy byl i Tomáš Garrigue Masaryk, který již při svém prvním

²² Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb., §10: Volitelní (do poslanecké sněmovny) jsou státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli aspoň 30. roku věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.

²³ Ústava České republiky, 1/1993, hlava III., článek 19: Do senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.

zvolení do prezidentského úřadu pocítoval neklamné známky blížícího se stáří. Jak bylo řečeno, již tehdy uvažoval o osobě svého možného nástupce a za nejvhodnějšího kandidáta považoval Masaryk svého blízkého spolupracovníka Edvarda Beneše. Tomu bylo v té době právě 35 let. Věková hranice prezidentského kandidáta byla tedy, z Masarykova popudu, stanovena s ohledem na tuto skutečnost.

Ústavy se rozcházejí ve způsobu volby prezidenta. Shodný je počet kol jedné volby - tři. Ovšem v původní ústavě hlasovali dohromady poslanci i senátoři již v prvním i druhém kole a ke zvolení bylo zapotřebí získat třípětinovou většinu. V současné ústavě je hlasování v prvních dvou kolech oddělené, zvláště volí poslanci a zvláště senátoři. Vítězem se tedy stane ten kandidát, který získá, jak většinu v Poslanecké sněmovně, tak většinu v Senátu.

Obě ústavy shodně stanoví, že do třetího kola volby postupují dva kandidáti, kteří obdrželi nejvíce hlasů v kolech předchozích a hlasy obou komor parlamentu se sčítají dohromady. Zásadní rozdíl je však v následujících formulacích. V paragrafu 57 původní ústavy je uvedeno:

„Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi kandidáty, kteří obdrželi nejvíce hlasů. Zvolen je, kdo obdržel nejvíce hlasů. Jinak rozhoduje los.”²⁴

Současná ústava v článku 58 stanoví:

²⁴ Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb., §57

„Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve druhém kole, koná se do čtrnácti dnů třetí kolo volby, v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a senátorů.“²⁵

Z výše uvedených faktů vyplývá, že v první republice byl proces volby prezidenta mnohem snazší a právní rámec dával mnohem větší šanci zvolit prezidenta již při první volbě. Ačkoliv matematicky vzato, prvorepubliková ústava požadovala pro zvolení prezidenta vyšší počet hlasů, tím že byly počítány hlasy obou komor parlamentu dohromady, nebyla volba tolik ovlivněna případnou disproporcí rozložení křesel v poslanecké sněmovně a v senátu, jako tomu bylo při prezidentské volbě v roce 2003. Tehdy měla v Senátu početní převahu vládní koalice a tudíž v „senátorské“ volbě Václav Klaus nikdy nezískal v prvním ani v druhém kole potřebný počet hlasů. Teprve při třetím kole třetí volby, kdy byly hlasy počítány stejným způsobem, jako v první republice (tedy obě komory dohromady) uspěl.

Jak jsme již podvakrát měli možnost sledovat, jsou v současnosti první dvě kola volby spíše formalitou a vedou nikoli k volbě prezidenta, ale k různým zákulisním jednáním, tajným dohodám, slibům, ústupkům a intrikám. Nepochybně podobným způsobem jednali politikové a politické strany i v roce 1935, nicméně jsem toho názoru, že díky výše zmíněnému právnímu rámci nebyl dán takový prostor politickým čachrům.

Nejpodstatnější rozdíl mezi oběma ústavami nalezneme ve způsobu volby při třetím kole. Původní ústava v podstatě garantuje zvolení prezidenta již v první volbě. Ve třetím kole totiž stačí vítěznému kandidátovi prostá

²⁵ Ústava České republiky, 1/1993, hlava III., článek 58

většina hlasů a v případě rovnosti hlasů mezi kandidáty může rozhodovat dokonce los.

Proti tomu v současné ústavě rozhoduje ve třetím kole zisk nadpoloviční většiny hlasů všech přítomných poslanců. To dává do rukou každé silnější parlamentní straně možnost zablockovat celou volbu i několikrát za sebou.

Funkční období prezidenta republiky začíná v okamžiku složení slavnostního slibu před oběma komorami Parlamentu. V původní ústavě je přesné znění prezidentské přísahy uvedeno v paragrafu 65:

*„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů“.*²⁶

Podle současné ústavy zní slib, uvedený v článku 59, takto:

*„Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“*²⁷

Jak je patrné, texty obou slibů se obsahově ve své podstatě neliší. Zajímavý je článek 60, který v původní ústavě není, a který obsahuje podmínku, že pokud prezident nesloží slib a nebo jej složí s výhradou, je považován za nezvoleného.

²⁶ Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb., §65

²⁷ Ústava České republiky, 1/1993, hlava III., článek 59

Průběh prezidentských voleb

Volba 18. prosince 1935

Otázka výběru nástupce T. G. Masaryka nebyla nastolena až v době jeho zhoršujícího se zdravotního stavu, ale sám prezident se jí zabýval již ve dvacátých letech.

„Masaryk otevřel otázku Benešovy kandidatury na prezidenta těsně po svém návratu do vlasti a pak znovu počátkem roku 1921.“²⁸

Když ovšem nenalezl pro Benešovu kandidaturu dostatečnou podporu, začal přemýšlet i o jiných kandidátech. Jako další výrazná osobnost, o které si myslel, že by tento úřad mohla zastávat, se mu jevila osoba čelního představitele agrární strany **Antonína Švehly**²⁹, podle jeho názoru:

²⁸ Zeman, Z., Edvard Beneš. Politický životopis., Mladá Fronta, Praha 2000, s. 104

²⁹

Dr. Antonín Švehla se narodil 15. dubna 1873 v rodině hostivařského statkáře. Jeho otec, rovněž Antonín, se aktivně zapojoval do agrárního hnutí, byl místopředsdou Sdružení českých zemědělců a třicet let starostou Hostivaře. Malý Antonín měl tedy před sebou vzor, který nemálo ovlivnil jeho budoucí politickou orientaci. Po ukončení obecné školy studoval na gymnáziích v Praze a v České Lípě. Další vzdělání získal na odborné škole hospodářské. Poté své znalosti, zejména politické a hospodářské, pilně doplňoval jako samouk. Od roku 1899 samostatně spravoval rodinný statek. Již ve dvaceti letech se zajímal o věci veřejné a založil v Hostivaři tělovýchovnou jednotu Sokol, výrazněji politicky vystoupil v roce 1900 na rolnickém sjezdu v Praze. V roce 1902 byl, stejně jako předtím jeho otec, zvolen na post místopředsedy Českého svazu zemědělců. Jeho významným počinem bylo založení agrárního deníku Venkov v roce 1906. Za československou agrární stranu byl v roce 1908 zvolen zemským poslancem. V průběhu první světové války byl jednatelem Národního výboru českého. Zde se naplno projevil jeho organizační schopnosti. Byl duší politického dění u nás a staral se o zabezpečení základních potřeb lidí, kteří se o sebe ve válečném čase nebyli schopni sami postarat. V roce 1918 to byl právě Švehla, který zajistil klidné předání moci do rukou představitelů nově vzniklého státu. V Kramářově vládě 1918 - 1920 byl ministrem vnitra. V letech 1922 - 1929 byl předsdou vlády a byl hlavou tzv. „Velké pětky“, což byla Skupina představitelů pěti koaličních stran, která určovala politický směr po celá dvacátá léta. Antonín Švehla (agrárník), Alois Rašín (národní demokrat), Jiří Stříbrný (národní socialista), Msgre. Jan Šrámek (lidovec) a Rudolf Bechyně (sociální demokrat).

„...státníka v našich poměrech formátu nezvykle velikého“³⁰.

Nicméně Antonín Švehla nebyl zastáncem pokračování silného úřadu prezidenta, domníval se, že by měl plnit spíše reprezentativní funkci a sám v roce 1927 odmítl nabídku prezidentské kandidatury proti Masarykovi.

Agrární politik JUDr. Ferdinand Kahánek tvrdí v roce 1939 ve své knize „Zákulisí prezidentské volby dr. E. Beneše, že:

„Dokud žil Antonín Švehla, neměl Dr. Beneš naděje, že by se stal prezidentem. Nikoli snad proto, že by T. G. Masaryk nebyl navrhoval kandidaturu Dr. Beneše nebo nebyl se o ni zasazoval, nýbrž proto, že na sklonku svého života byl Švehla nesporně uznávanou a bezvýhradně přijímanou autoritou v politických kruzích i u obyvatelstva státu.“³¹

Je otázkou nakolik můžeme důvěřovat názoru agrárního politika o předsedovi vlastní strany, že byl „bezvýhradně přijímanou autoritou“.

V roce 1935, kdy otázka nástupce prezidenta začala být opět aktuální, byl již Antonín Švehla mrtev. Masaryk tedy znovu prosazoval Benešovu kandidaturu. Politické strany ovšem zcela za jedno nebyly.

V roce 1927 mu byla nabídnuta kandidatura na funkci prezidenta republiky proti T.G. Masarykovi. On ji ale odmítl a svou autoritou se zasadil o znovuzvolení Masaryka do úřadu. V témže roce bohužel vážně onemocněl, v roce 1929 byl pak ze zdravotních důvodů nucen rezignovat na křeslo předsedy vlády. Odešel z politického života a 12. prosince 1933 zemřel na svém hostivařském statku. Blíže viz Dostál, V. Agrární strana, Atlantis, Brno 1998

³⁰ Masaryk, T.G., „Spolupráce se Švehlou“, Venkov, 24.12.1930

³¹Kahánek, F., Zákulisí prezidentské volby Dr. E. Beneše, Evropské vydavatelstvo, Praha 1939

„28. listopadu zástupci politických stran uvažovali o prezidentově nástupci. Z této porady nevyšla ani kandidatura Benešova, ani kohokoliv jiného; byla přijata zásada, že volba prezidenta je záležitostí koaliční. Do koalice může přijít každá strana s návrhem svého kandidáta, do Národního shromáždění půjde koalice s návrhem kandidáta jediného. Po schůzi vyšlo najevo, že Republikánská strana a Živnostenská strana se nevyslovily pro Benešovu kandidaturu a žádaly, aby se upustilo od směrnice, že do Národního shromáždění půjde koalice s kandidátem jediným. Ministerský předseda (Milan Hodža) viděl v těchto požadavcích ohrožení koalice a její vlády a nabídl 11. prosince rezignaci celé vlády. Prezident ji nepřijal.“³²

Již od 3. prosince byla vedena mezistranická jednání, z nichž vzešla myšlenka možné levicové, socialistické menšinové vlády za účasti české a německé sociální demokracie, národních socialistů a lidovců. V této vládě by 80 procent rezortů obsadili socialisté a byla by rozšířena vznikem dvou nových ministerstev (zbrojního průmyslu a propagandy) a rozdělením ministerstva obchodu a průmyslu ve dva samostatné rezorty, aby kabinet mohl mít 20 členů. Kombinovalo se s osmi českými sociálními demokraty, s dvěma německými, s šesti národními socialisty a se čtyřmi lidovci v čele se Šrámkem. Vysoce problematická byla volba osoby ministerského předsedy. Jeho funkci stěží mohl převzít národní socialista jako představitel strany prezidentského kandidáta, zřekli se jí i sociální demokraté, aby zbytečně nevyvolali dojem převzetí moci socialismem, které by mělo nepříznivý ohlas v cizině, a tak bylo vedení vlády nabídnuto lidovci Šrámkovi.³³ Tím, že Masaryk demisi Hodžovy vlády

³² Dostál, Vladimír, V., Agrární strana. Její rozmach a zánik, Atlantis, Brno 1998, s. 187

³³ Pfaff I.: Historické kořeny reformního hnutí v české společnosti, Index, Köln 1988, s.103

nepřijal, stal se tento plán, který byl v té době častým námětem spekulací v denním tisku, bezpředmětným.

Jak již bylo řečeno, ke zvolení prezidenta v nepřímé volbě bylo nutné získat velmi vysoký počet hlasů, onu třípětinovou většinu ze 450 volitelů. Tento fakt vtáhl do hry menší stranická uskupení; komunisty, maďarské strany a Hlinkovy slovenské nacionalisty. Ta se rozhodla přislíbit své podpory náležitě využít. Zejména komunisté nebyli vůbec „laciní“.

„Především požadovali amnestii pro několik trestně stíhaných politiků z vedení KSČ v čele s Klementem Gottwaldem, který právě pobýval v exilu v Moskvě. Hradní blok jim tehdy šel na ruku a generální pardon vyhlásil ještě TGM, protože komunisté se báli, že jim jeho nástupce slib nesplní.“³⁴

Celkem nečekanou komplikací způsobily dvě pravicové strany - agrární a živnostenská, které se proti politicky vyhraněnému Benešovi rozhodly nasadit neutrálního kandidáta, profesora botaniky **Bohumila Němce**³⁵, který nebyl politicky tak silnou osobností. Edvard Beneš pak vytvořil silný vyjednávačský tým, který nejprve slíbil maďarským politikům národnostní ústupky a poté začal jednat se slovenskými lidovci v čele s Andrejem Hlinkou,

³⁴ Reflex, 9. února 2003

³⁵ **Bohumil Němec se narodil 12. března 1873 v rolnické rodině ve východočeské obci Prásek nedaleko Nového Bydžova. V letech 1892 - 1896 studoval zoologii a botaniku na Filozofické fakultě české Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Roku 1907 zde byl jmenován profesorem a přednášel anatomii a fyziologii rostlin. Byl mezinárodně uznávanou významnou vědeckou autoritou. Byl bojovníkem za československou samostatnost, za první světové války byl členem tajné odbojové organizace Maffia. Po vzniku Československa působil jako poslanec v parlamentu a v letech 1920 - 1929 byl senátorem. V letech 1933 - 1936, tedy i v době volby zastával funkci předsedy Národní rady československé in Venkov, 16.prosince 1935**

„který ještě nedávno tvrdil, že jeho poslanci budou volit klidně dřevo, jen ne Beneše.“³⁶

Ovšem po intervenci Vatikánu a díky mnoha slibům Edvarda Beneše týkajících se slovenské autonomie i oni nakonec svou podporu přislíbili. Tuto Benešovu taktiku podporovala řada tehdejších významných kulturních osobností.

„Beneše podporovala i valná část veřejného mínění, masivně zpracovávaného prohradním tiskem i značnou částí intelektuální, hlavně umělecké elity.“³⁷

Naproti tomu pravice nevytvořila tak rozsáhlé hnutí za zvolení svého kandidáta a když se o změně stanoviska Slovenské strany lidové dozvědělo den před volbou vedení agrární strany, narychlo změnilo taktiku. Profesor Němec odstoupil a ještě týž večer se konala schůzka Edvarda Beneše s vedením agrární strany v čele s Rudolfem Beranem, na níž se dohodli, že agrární strana též podpoří Benešovu kandidaturu.

Schůze Národního shromáždění, tedy obou komor parlamentu začala, podle stenografického záznamu jejího průběhu, 18.prosince 1935 v 10 hodin 37 minut. Přítomno bylo 436 členů Národního shromáždění. Předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr oznámil, že se zde dnes poslanci a senátoři sešli, aby zvolili nového prezidenta republiky, následovníka odstoupujícího Tomáše Garrigue Masaryka. Pokračuje slovy:

³⁶ Klimek, A., Boj o Hrad II., PANEVROPA Praha s.r.O., Praha 1998, s.349

³⁷ Klimek, A., Boj o Hrad II., PANEVROPA Praha s.r.o., Praha 1998, s.461

„Slavné Národní shromáždění, paní a pánové! (Členové Národního shromáždění povstávají.) Slova, která jsem právě sdělil, uzavírají v novodobých dějinách našich nejdůležitější dobu. Dosah a význam této historické chvíle sotva dovedeme plně zvažiti. Velikost ztráty, která tímto rozhodnutím presidenta Masaryka vzešla našemu státu, nutno měřiti velikostí jeho osobnosti, a tu sotva může být pochybnosti, že presidentský stolec opouští jedna z největších osob současné doby.“³⁸

Předseda sněmovny dále oznámil způsob konání volby.

„Podle paragrafu 4 zákona o volbě presidenta volba se koná ve schůzi veřejné, lístky, bez jakékoli debaty.“³⁹

Rozdány byly hlasovací lístky pro všechna tři případná kola. Předseda poslanecké sněmovny dále přesně popisuje způsob volby a určuje jednotlivé skrutátory, tedy členy parlamentu, kteří budou lístky od poslanců a senátorů vybírat a posléze provedou sčítání hlasů.

Vše proběhlo hladce a bez komplikací a předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr oznámil výsledek hlasování.

„Podle výsledků sčítání hlasů, který mně oznámili pp. zapisovatelé spolu s panem tajemníkem sněmovny, bylo odevzdáno 440 platných lístků hlasovacích a jeden lístek neplatný. Z platných hlasovacích lístků bylo prázdných 76, 340 připadlo na jméno dr. Edvard Beneš (Členové Národního shromáždění i obecnostvo na galerii

³⁸Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

povstávají a propukají v neutuchající potlesk a volání slávy.), 24 lístků připadlo na jméno dr. B. Němec.

Počet 340 převyšuje třípětinovou většinu při volbě přítomných členů Národního shromáždění, která činí 264 hlasů.

Jest tedy presidentem republiky Československé zvolen dr. Edvard Beneš. (Bouřlivé volání slávy a dlouhotrvající potlesk.)"⁴⁰

Následovala třicetiminutová pauza a po ní slib prezidenta republiky. Nově zvolený prezident vešel do sálu za bouřlivých ovací.

„President dr. E. Beneš (položiv pravou ruku na ústavní listinu):

Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů. (Bouřlivé volání slávy a neutuchající potlesk. - President dr. Beneš podává pravici předsedovi Malypetrovi.)

Předseda Malypetr: Pane presidente! Složil jste slib, předepsaný ústavou. Volení zástupci lidu, před nimiž jste slib složil, přijímají závazný Váš slib jménem tohoto lidu a kladou ve Vás naději, že za Vašeho vedení bude republika naše pokračovati v duchu, který jí do základu vložila naše ústava.

Zářný příklad osobnosti svého presidenta dr. Tomáše Garrigua Masaryka sviť Vám na cestu ke zdárnému rozvoji republiky a k trvalému míru.

Blahopřeji Vám srdečně jménem Národního shromáždění."⁴¹

Ve 12 hodin 15 minut prohlásil předseda Jan Malypetr schůzi za ukončenou.

⁴⁰ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁴¹ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Celý proces volby tedy proběhl hladce a jednoznačně. Za povšimnutí stojí 24 hlasů odevzdaných ve prospěch Bohumila Němce, které získal přesto, že svou kandidaturu odvolal. Oněch dvacet čtyři lístků pro Bohumila Němce odevzdali poslanci Národního sjednocení. Většina ze sedmdesáti šesti prázdných lístků byla od členů Henleinovi SdP. Znamená to tedy, že Beneše nevolili pouze poslanci fašistických stran. Zbytek politické reprezentace se po výše zmíněných jednáních jednoznačně shodl.

Edvard Beneš byl zvolen hned v prvním kole takovým počtem hlasů, který nikdy neobdržel ani sám Masaryk.

Prezidentská volba 2003

V roce 2003 končilo druhé volební období Václava Havla a bylo jasné, že po deseti letech bude mít Česká republika nového prezidenta. Před parlamentními stranami stál nelehký úkol, vybrat kandidáta, který má nahradit velmi charismatického prezidenta - dramatika. ODS od začátku zvolila jasnou a transparentní taktiku, nominovala ikonu strany - Václava Klause. Své rozhodnutí zveřejnila již dlouhou dobu dopředu.

Vládní ČSSD, v čele se svým předsedou Vladimírem Špidlou, se rozhodla vybrat kandidáta v jednání s koalicí. Bohužel nedošlo ke shodě a tak se v prvním i druhém kole síly koalice tříštili mezi kandidáty ČSSD a společné kandidáty KDÚ-ČSL a US. Jméno kandidáta pro první kolo se ČSSD snažila tajit až do poslední chvíle. Tato neprůhledná strategie nakonec způsobila, že ačkoli měla vládní koalice převahu, jak v Senátu, tak těsnou většinu v Parlamentu, nepodařilo se jí prosadit žádného kandidáta. Při pohledu na rozložení sil v Poslanecké sněmovně bylo na první pohled jasné, že významným, ne-li rozhodujícím faktorem v této volbě, bude čtyřicet jeden hlas poslanců Komunistické strany Čech a Moravy.

Společnou schůzi Poslanecké sněmovny a Senátu zahájil předseda PSP Lubomír Zaorálek 15. ledna 2003 v 10 hodin 2 minuty. Úvodem udělil slovo Václavu Havlovi:

„Přihlásil jsem se ke slovu z důvodu, který zajisté tušíte. Rád bych využil této vzácné příležitosti k tomu, abych vám a všem vašim předchůdcům, kteří jste mne dvakrát zvolili do této funkce, poděkoval za důvěru a abych se s vámi jako prezident rozloučil. Dělal jsem, co jsem uměl. Asi se mi leccos povedlo a asi jsem i leccos

zkazil. Ať tak či onak, není mým úkolem své působení hodnotit. To je a bude věcí veřejnosti, politiků, novinářů a samozřejmě politologů a historiků. Možná se k tomu i já sám ještě vrátím, ale rozhodně až s odstupem času, kdy budu mít, jak doufám, určitý nadhled a nebudu už svou funkcí svazován k příliš opatrné a příliš diplomatické reflexi různých událostí i své vlastní práce.

Jako občan našeho státu, který nikdy, když šlo o zásadní témata našeho společenského života, nedokázal mlčet, nechci a ani bych neuměl veřejný prostor zcela opustit. Nemohu ho opustit jak pro své založení, tak proto, že různé úkoly či aspoň otázky z domova i ze zahraničí budou ke mně směřovat i v budoucnosti a já jich nemohu pyšně nedbat. Nicméně předepsal jsem si z dobrých důvodů aspoň v první době značnou zdrženlivost. "⁴²

Dále prezident apeloval na poslance a senátory, aby v zájmu ochrany státu hlasovali pro vstup České republiky do NATO.

Lubomír Zaorálek poděkoval Václavu Havlovi za to, jakým způsobem se snažil ve svém úřadu pozvednout kredit České republiky ve světě. Při následném potlesku Václav Havel opustil Španělský sál.

Po zjištění počtu přítomných zákonodárců, proběhlo hlasování o procesu volby.

Byli odhlasováni tři ověřovatelé - Karel Barták, Taťána Fischerová a Pavel Bratský. V další části jednání bylo rozhodnuto, že o procedurálních otázkách budou obě komory hlasovat odděleně a pokud by nedošlo ke shodě, bude brán návrh jako zamítnutý. Poté byl vysloven souhlas s účastí kandidátů na jednání, možnost vystoupit před parlamentem a bylo rozlosováno jejich pořadí.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Jako první vystoupil se svým projevem Předseda Senátu **Petr Pithart**⁴³ navržený poslanci a senátory KDU-ČSL a US. Ve svém projevu zaujal jasné stanovisko k tehdejší často diskutované otázce oprávněnosti poválečného odsunu národnostních menšin z území našeho státu:

„Jsem připraven ze všech svých sil přispívat k tomu, aby Češi, Moravané a Slezané byli sebevědomým národem. Budeme však takovýmto národem jen tehdy, budeme-li sebevědomými občany. To znamená jistými s tím, že dokážeme obhájit svá práva. Pak teprve si budeme vážit státu jako státu.

Jsem připraven s plným nasazením usilovat o to, abychom byli vždy respektováni jako seriózní partneři, jako spolehliví a věrohodní spojenci. A také jah ti, kteří nikdy nebudou muset jednat pod nátlakem, nýbrž jen z vlastní demokraticky potvorené vůle. Aby bylo zcela zřejmé, o čem mluvím, řeknu, že poválečné právní poměry - zejména ve vztahu k našim sousedům - pokládám za nezměnitelné.”⁴⁴

Jako druhý podle losu vystoupil kandidát KSČM **Miroslav Křiženecký**.⁴⁵

Ve svém proslovu se pozastavil nad snahami některých politických stran o okleštění prezidentských pravomocí a podivoval se nad skutečností, že hlavní iniciátor těchto

⁴³ Petr Pithart se narodil 2.května 1941 v Kladně, vystudoval Právnickou fakultu UK 1957 - 1962, po jejím dokončení zde setrval jako odborný asistent. Začal též přispívat do Literárních novin. Od roku 1960 byl členem KSČ, v roce 1968 z ní vystoupil a byl jedním z prvních signatářů Charty 77. Od této doby byl politicky perzekvován a tak do roku 1989 pracoval především v podřadnějších zaměstnáních např. dělník-čerpač, noční hlídač, zahradní dělník, obalový referent. Po Sametové revoluci se stal členem Občanského fóra, poté poslancem a v letech 1990 - 1992 i předsedou vlády. Poté se z politiky trochu vytratil, ale v roce 1996 byl zvolen do senátu, kde působí dosud. V době prezidentské volby v roce 2003 zastával funkci předsedy senátu. Oficiální životopis viz www.pithart.cz

⁴⁴ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Narodil se 1.června 1946 v Malšicích, po ukončení SVVS v Táboře a vystudování Právnické fakulty UK v Praze začal pracovat jako advokát. Od roku 1974 nastoupil na vojenské prokuratuře, kde v různých funkcích působil až do roku 1993. Poté se opět vrátil k advokátní praxi, viz www.blisty.cz

snah nyní sám na „nevděčnou“ funkci pouhého „kladeč věnců“ kandiduje:

„Prezident není bezmocnou loutkou a kladečem věnců, jak se nám snažil někdo namluvit. Jestliže se někdo tak cítí, je to jeho věc. Ale já pokládám současné pravomoci za dostatečné a jde jenom o to, aby byly využívány ve prospěch lidí a s citem pro jejich skutečné zájmy a pro jejich skutečné potřeby.“⁴⁶

Z úst kandidáta komunistické strany plynula i nadále slova opravdu veliká, přiznávám, že zvláště z jeho užívání slov: svoboda, právo a demokracie mi chvílemi běhá mráz po zádech.

Chtěl bych v případě zvolení dosáhnout toho, aby se v naší zemi strach dal na ústup, aby se prostor pro svobodné myšlení a jednání rozšiřoval každý týden, každý měsíc a každý rok. Protože není a nemůže být svoboda tam, kde vládne strach.⁴⁷

ČSSD navrhla jako svého kandidáta bývalého ministra spravedlnosti **JUDr. Jaroslava Bureše⁴⁵**,

„o jehož kompetentnosti pro vykonávání funkce prezidenta republiky bylo přesvědčeno kromě jeho samého pouze několik lidí ve vedení sociální demokracie.“⁴⁹

⁴⁶ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁴⁷ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁴⁸ Jaroslav Bureš se narodil 8.května 1954 v Mimoni. V roce 1979 dokončil studium na Právnické fakultě UK, byl jmenován soudcem a v letech 1980 - 1986 působil jako předseda senátu u Obvodního soudu pro Prahu 2. V letech 1986 - 1991 byl soudcem Městského soudu v Praze. Od roku 1991 do roku 1992 působil jako soudce Nejvyššího soudu České republiky, následující dva roky byl předsedou senátu Vrchního soudu v Praze. Od roku 1995 zastával funkci Předsedy občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu v Brně, od 1.ledna 2000 funkci předsedy Vrchního soudu v Praze. V letech 2001-2002 zastával post ministra spravedlnosti.viz www.blisty.cz

⁴⁹ Mandler, E., Oba moji prezidenti - Václav Havel a Václav Klaus, Libri, Praha 2004, s.101

Kandidáta s takovým kreditem by asi volil málokdo. To si mysleli patrně i koaliční partneři ČSSD a postavili tudíž vlastního kandidáta.

Svůj projev pronesl jako třetí. Z jeho řeči bylo patrné, že se zcela nedokázal odpoutat od prostředí soudní síně v níž strávil celou svou dosavadní kariéru.

„Vžebříčku hodnot života občana a společnosti zaujímá velmi vysokou příčku právní stát. Víra v právo, ve stabilní právní prostředí, fungující soudnictví a vymahatelnost práva jsou podle mého přesvědčení vysokými hodnotami občanů, ale i celé společnosti. A jsou také obrazem společnosti a určují, myslím, i jeho důvěryhodnost. Určují důvěryhodnost státu v zahraničí. Právní stát má spoustu stavebních proků, ale myslím, že tón udává prezident republiky. Jsem připraven s využitím svých dosavadních zkušeností a odbornosti přispět kompetencemi prezidenta republiky, aby nejenom občany našeho státu, ale i v zahraničí byla Česká republika jako právní stát vnímána.“⁵⁰

Jako poslední vystoupil Václav Klaus, kterého navrhla strana ODS. Svým vyjádřením vlastně znevážil všechny předchozí prezidentské volby. Či si snad neuvědomil, že T.G. Masaryk byl do prezidentského úřadu zvolen třikrát, poté proběhla volba Benešova a ani Judr. Emil Hácha nebyl do prezidentského úřadu dosazen jinak než volbou, o trojí volbě Václava Havla nemluvě? Nebo se domníval, že pokud jsou strany schopné dialogu a navrhnou jediného společného kandidáta, jde o volbu nedostatečně demokratickou a plnohodnotnou?

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

„Scházíme se při první skutečné volbě prezidenta republiky v historii naší země.

Poprvé v dějinách Československa resp. České republiky o tento úřad vážně usiluje několik kandidátů. Poprvé není před prezidentskou volbou předem rozhodnuto.

Poprvé se nejedná o volbu víceméně manifestační. Po třinácti letech na tuto funkci nekandiduje Václav Havel.”⁵¹

Přesvědčen výsledky průzkumů veřejného mínění, které jej v této době stále ještě hodnotily, jako jednoho z politiků těšících se největší důvěře voličů, pokračoval ve svém projevu takto:

„Je to také pravděpodobně naposledy, kdy je prezident volen zastupitelskými sbory, neboť ve veřejnosti panuje téměř všeobecná shoda, že by tato volba napříště měla probíhat volbou všelidového hlasování. To všechno podle mého názoru zesiluje vážnost dnešního okamžiku.”⁵²

Zvláštní je, že po svém zvolení se k této myšlence již nikdy nevrátil.

Naprostou nevhodnost všech svých protikandidátů uvedl následujícími větami:

Pro budoucnost by bylo nebezpečné, kdyby měl v této přelomové době při levicovém Parlamentu a vládě přijít i do prezidentské funkce kandidát levice či levého středu. Jsem přesvědčen, že by to vedlo k další polarizaci veřejnosti a že by to výsledek referenda mohlo ohrozit.⁵³

⁵¹ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁵² Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁵³ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Své vlastní úzké propojení s ODS obhajoval takto:

Pár slov bych chtěl říci i k postavení a roli prezidenta v našem ústavním systému. Je nerozumné chtít prezidenta tzv. nadstranického. Nikdy tomu tak nebylo a být nemůže. Prezident vždy vychází z nějakého politického prostředí, a kdyby vstupoval do politického života jako úplný novic, bylo by to ještě horší. Jen o něco méně špatné by bylo, kdyby prezident přicházel z netransparentního politického zázemí. Podléhal by pokušení vytvořít kolem sebe nejasně definovanou mocenskou strukturu a začít s ní hrát preferenční hry s některými stranami proti stranám jiným. To by bylo pro zdravý politický život země značně erozivní.⁵⁴

V pokračující rozpravě dále vystoupili poslanci jednotlivých stran, které nominovali své kandidáty, na jejich podporu. Bylo zachováno pořadí, které si vylosovali již prezidentští kandidáti. První vystoupil Cyril Svoboda (KDU-ČSL), po něm Miloslav Ransdorf (KSČM) nikoli však s obhajobou komunistického kandidáta, ale s kritikou kandidátů ostatních. Svůj projev však zakončil velmi zajímavým apelem:

„Připomenu jednu takovou věc z historie našeho prezidentského úřadu.

Nepochybně Masaryk nebyl ani světec, ani mu nelze vytknout nezáměr o ženy, ani nelze hovořit o tom, že by byl asketou a suchopárným patronem, ale když se objevila lihová aféra v naší zemi, do které byl zapleten i tehdejší předseda Senátu - tím nic nenaznačují vůči ctihodným kolegům z horní komory našeho Parlamentu - tak Masaryk nereagoval nějakými emotivními projevy, ale stačilo, aby na novoroční setkání s politiky na Pražském hradě nepozval Karla Práška, a on musel odstoupit, protože autorita prezidenta republiky byla prostě taková.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Dnes, v situaci, která existovala do dnešní volby, nepozvání na Hrad neznamenal nic. Já bych chtěl, abychom se dočkali chvíle, kdy nepozvání nebo pozvání na Hrad bude mít také i určitý morální a hodnotící význam."⁵⁵

Po něm vystoupil poslanec Milan Urban (ČSSD), který řekl vlastně jen to, že Jaroslav Bureš mluví sám za sebe a netřeba jej tedy více představovat.

Jako poslední obhájce se do rozpravy přihlásil senátor Mirek Topolánek. V prvním odstavci mě rozhodně zaujala tato věta rádoby doporučující Václava Klause:

*„Celý náš polistopadový vývoj a celá česká transformace jsou tak či onak neodmyslitelně spojeny s jeho jménem a poznamenány jeho politickým působením.“*⁵⁶

Domnívám se, že Mirek Topolánek použitím nešťastného slovního spojení „tak či onak“, svému předsedovi příliš neposloužil. V podstatě řekl, že ať byly výsledky transformace pozitivní nebo negativní, je to zásluha či vina Václava Klause.

Poté vystoupil senátor František Mezihorák (ČSSD) s reminiscencí na T.G.Masaryka a senátoři Edvard Outrata (Klub otevřené demokracie) a senátor Josef Jařab (nezávislý) s podporou pro Petra Pitharta.

V další části rozpravy byl odhlasován způsob volby prezidenta. Pro tajnou volbu hlasovalo 77 senátorů, proti byli 3. V Poslanecké sněmovně dopadlo hlasování 197 pro tajnou volbu a proti 3.

«Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Následně senátor Josef Pavlata objasnil způsob hlasování. Samotná volba měla trvat 40 minut vyhodnocování 60 minut.

Výsledky prvního kola byly následující:

„V Poslanecké sněmovně bylo pro Jaroslava Bureše odevzdáno 39 hlasů. V Senátu bylo odevzdáno 7 hlasů. Celkem odevzdáno 46 platných hlasů.

Pro Václava Klause v Poslanecké sněmovně bylo odevzdáno 92 platných hlasů. V Senátu 31 platných hlasů. Celkem v obou komorách bylo pro Václava Klause odevzdáno 123 platných hlasů.

Pro Miroslava Kříženeckého bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 44 platných hlasů. V Senátu 2 platné hlasy. Celkem pro Miroslava Kříženeckého bylo odevzdáno 46 platných hlasů. (Potlesk.)

Pro Petra Pitharta bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 20 platných hlasů. V Senátu 35 platných hlasů. Celkem pro Petra Pitharta bylo odevzdáno 55 platných hlasů.

Volební komise učinila závěr, že v prvním kole nebyl zvolen nikdo. Do druhého kola postupují Václav Klaus a Petr Pithart. ”⁵¹

V prvním kole zaškrtnulo kandidáta 175 poslanců a 75 senátorů.

Jaroslav Bureš se v této volbě ukázal kandidátem, za kterým nestojí ani strana, která ho nominovala. Už dopředu tento fakt avizoval poslanec ČSSD Michal Kraus:

„Pan Bureš téměř jistě nedostane plný počet ze sedmdesáti hlasů ČSSD. Takový favorit to totiž zase není”⁵⁸

⁵⁷ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna
i ' www.psp.cz/eknih

' ⁵⁸ Respekt, 12. ledna 2003

Nakonec dostal v poslanecké sněmovně pouze 39 hlasů a v senátu pouhých 7. Miroslav Kříženecký dostal všechny hlasy své strany a v poslanecké sněmovně dokonce obdržel 3 hlasy od poslanců ČSSD, kteří takto protestovali proti postupu svého vedení v této volbě. V senátu pouhé 2 hlasy.

Petr Pithart ve sněmovně také nedostal plný počet hlasů koalice KDU-ČSL a US. Ti předpokládali, že se Petr Pithart dostane do druhého kola jako vítěz v Senátu a přáli si za soupeře raději Václava Klause než Jaroslava Bureše. To nakonec znamenalo, že 11 poslanců koalice hlasovalo pro kandidáta ODS. Tento předpoklad se nakonec potvrdil a Petr Pithart díky hlasům Koalice a většiny nezávislých senátorů postoupil do druhého kola volby.

Václav Klaus ve sněmovně získal 92 hlasů. Z toho 58 ODS, 11 Koalice a 22 hlasů ČSSD. Jednalo se převážně o hlasy příznivců Miloše Zemana, kteří nesouhlasili s postupem vedení ČSSD. Pokud by se hlasovalo volbou veřejnou, nikdy by k podobnému přeskupení hlasů nemohlo dojít.

Poslanci se dále dohodli, že druhé kolo volby provedou ještě týž den v 15 hodin. Čas mezi oběma volbami předseda sněmovny Lubomír Zaorálek doporučil k jednání poslaneckých klubů.

Jednání bylo přerušeno ve 14 hodin 7 minut. V mezičase proběhlo druhé kolo volby, v němž proti sobě stanuli Václav Klaus a Petr Pithart.

V 16 hodin 16 minut vyhlásil Lubomír Zaorálek výsledky druhého kola volby.

„Počet vydaných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně 200. Počet vydaných hlasovacích lístků v Senátu 81. Počet vydaných hlasovacích lístků celkem je 281. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně

je 200. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Celkový počet odevzdaných platných i neplatných lístků je 281.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 77 platných hlasů. V Senátu pro Václava Klause bylo odevzdáno 32 platných hlasů. Celkem Václav Klaus získal 109 hlasů.

Pro Petra Pítharta bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 46 platných hlasů. V Senátu 43. Celkem pro Petra Pítharta bylo odevzdáno 89 platných hlasů.

Ve druhém kole tedy nebyl zvolen nikdo a do třetího kola postupuje Václav Klaus a Petr Píthart.”⁵⁹

Ve druhém kole, stejně jako v prvním, volební lístky obdrželo všech 281 poslanců. Pro některého ze dvou kandidátů však hlasovalo jen 123 poslanců a 75 senátorů. Z toho vyplývá, že členové Senátu se snažili zvolit prezidenta již v první volbě a jen šest z nich se zdrželo hlasování. Proti tomu poslanci evidentně taktizovali. Komunisté se, po neúspěchu svého kandidáta, stáhli z volby a čekali na nabídky od ostatních stran pro kolo třetí. Postup vedení ČSSD pak zapříčinil to, že 15 poslanců hlasovalo pro Petra Pítharta, 36 nehlasovalo vůbec a 19 dalo svůj hlas dokonce Václavu Klausovi.

Jednání bylo v 16 hodin 20 minut přerušeno a do 18 hodin 1 minuty probíhala jednání v kuloárech o dalším postupu.

Při opětovném zahájení schůze předseda sněmovny oznámil, že třetí kolo volby proběhne ještě týž den, jako kola předchozí. Výsledek bude oznámen v 19 hodin.

⁵⁹ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 15. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

„Počet vydaných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně 200. Počet vydaných hlasovacích lístků v Senátu 81. Celkový počet vydaných hlasovacích lístků je tedy 281. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně je 200. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků celkem je 281.

Pro kandidáta Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 80 platných hlasů, v Senátu Václav Klaus obdržel 33 hlasy. Celkem bylo Václavu Klausovi odevzdáno 113 platných hlasů. (Potlesk poslanců a senátorů za ODS.)

Petru Pithartovi bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 44 platných hlasů, v Senátu 40 platných hlasů. Celkem Petr Pithart obdržel 84 platné hlasy. (Zatleskání.)

Závěr tušíte. Ve třetím kole nebyl zvolen nikdo a já konstatuji, že první volba končí.”⁶⁰

Třetího kola se opět účastnilo 281 členů Parlamentu. Z toho vyplývá, že pokud měl být kandidát zvolen potřeboval nadpoloviční většinu hlasů zúčastněných, tedy 141 hlas. Tuto kvótu se nepodařilo splnit ani jednomu kandidátovi. Jak je vidět, tak během přestávky mezi druhým a třetím kolem nedošlo v jednání k žádnému posunu. Senátoři opět volili téměř všichni (73), oproti druhému kolu získal Václav Klaus jeden hlas navíc a Petr Pithart tři ztratil. Poslanců, kteří na svých hlasovacích lístcích označili jednoho z kandidátů bylo 124. Václavu Klausovi ve sněmovně tři hlasy přibyly a Petr Pithart dva ztratil. Zmíněné minimální přesuny nic nezměnily na tom, že v první volbě se českého prezidenta vybrat nepodařilo.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Mezi první a druhou volbou prezidenta uplynul pouhý den, což nedávalo poslancům a senátorům příliš velký prostor k vyjednávání. Zároveň však bylo zřejmé, že jednotlivé strany s touto variantou počítaly a měly již nové kandidáty dopředu připraveny.

Druhá volba 17. ledna

Po úvodním uvítání členů parlamentu Předsedou poslanecké sněmovny Lubomírem Zaorálkem opět proběhla procedurální hlasování o volbě ověřovatelů a o účasti kandidátů na zasedání Parlamentu. Dále bylo ověřeno, zda kandidáti splňují podmínky volitelnosti a rozlosováno pořadí jejich vystoupení v rozpravě. Los ověřovatelů rozhodl o tom, že první vystoupí Václav Klaus, po něm **Jaroslava Moserová**⁶¹ a jako poslední **Miloš Zeman**⁶².

Zatímco před zahájením první volby vypadaly šance Václava Klause na zvolení dost nejistě, poté co se vládní koalice nebyla ochotna sjednotit a vybrat společného kandidáta přijatelného pro všechny její strany, jeho šance na úspěch značně vzrostla.

Po svém rozsáhlém projevu z první volby, Václav Klaus tentokrát jen krátce zhodnotil složitou situaci po první

⁶¹Doc. MUDr. Jaroslava Moserová, lékařka, spisovatelka, politická. Narodila se 17.ledna 1930 v Praze, v letech 1947 - 1949 studovala v USA, poté vystudovala Lékařskou fakultu UK. V letech 1955 - 1990 pracovala jako lékařka a vědecká pracovnice. Její specializací byla léčba popálenin. V roce 1990 se aktivně zapojila do politiky, stala se poslankyní, později působila jako velvyslankyně v Austrálii a na Novém Zélandu, spolupracovala s organizací UNESCO. V době volby byla senátorkou za obvod Pardubicko, Chlumecko, Přeloučsko, viz www.blisty.cz

⁶² Narodil se 28. září 1944 v Kolíně. Vystudovat vysokou školu mu nejprve nebylo dovoleno z politických důvodů. V šedesátých letech, v období uvolňování režimu se mu podařilo vystudovat Vysokou školu ekonomickou. V roce 1968 vstupuje do obrozené KSČ, ale už v roce 1970 byl ze strany pro své názory vyloučen. V letech 1971 - 1984 pracoval v různých tělovýchovných organizacích. Od roku 1984 působil jako prognostik a analytik na řadě pracovišt. Po převratu se aktivně zapojil do politiky, nejprve jako člen OF, později Občanského hnutí Jiřího Dienstbiera. V roce 1992 přestoupil do ČSSD a vedl její pražskou organizaci. V letech 1993 - 2001 byl zvolen předsedou ČSSD. Na vrcholu své politické dráhy se ocitl v letech 1998 - 2002, kdy byl premiérem. V době prezidentské volby byl již v ústraní, užívá si politického důchodu na Vysočině, viz www.blisty.cz

volbě a zmínil se o vyspělosti parlamentní demokracie u nás.

„Její (první volby) průběh naprosto přesvědčivě ukázal, žeje náš Parlament plně vyspělým, a proto komplikovaným organismem, že jej tvoří individuality, které přesně v duchu ústavy projevují svou suverénní svobodnou vůlí a přitom neskrývají, že je i pro ně v historii naší země první skutečná a předem nerozhodnutá volba prezidenta věc složitá, obtížná a odpovědná.“⁶³

Jako druhá vystoupila se svým projevem Senátorka Jaroslava Moserová. Jako svou společnou kandidátku ji do volby vyslali lidovci, unionisté a nezávislí senátoři. Tím opět došlo k rozdělení vládní koalice.

V prvním odstavci jejího projevu mě zaujala následující pasáž.

„S Václavem Havlem však já poměřována nebudu. Jako lékařka mám zcela jiné životní zkušenosti a jsem žena. Jsem jiná, i když ctím stejné hodnoty jako on. Jsem sice žena, ale ubezpečuji vás, že umím být zmužilá, jinak bych zde dnes před vámi nestála.“⁶⁴

Trochu mě překvapilo, že Jaroslava Moserová nezdůraznila skutečnost, že je žena, jako svou přednost před ostatními kandidáty. Její výrok o „zmužilosti“ mohl působit spíše kontraproduktivně.

Dále se věnovala problematice milostí udělovaných prezidentem, blížícímu se vstupu do Evropské unie a

⁶³Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 17. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

otázce nedůvěry veřejnosti k vlastním politickým reprezentantům. Na tomto místě citovala T. G. Masaryka:

*"Dobrého je v řádu světa víc, ale to zlé cítí člověk silněji."*⁶⁵

V závěru svého projevu apelovala na poslance a senátory, aby volili dle svého svědomí.

Poslední, se svým projevem vystoupil kandidát ČSSD Miloš Zeman. Rozdělil jej na dvě části:

*„Na to, co by prezident dělat neměl, a na to, co by prezident dělat měl. A protože někdy důležitější je mluvit o tom, co by prezident dělat neměl, dovoluji mi, abych začal onou první částí.“*⁶⁶

V první části odsoudil vytváření takzvaných „hradních křídel“, nadužívání

*„často až monarchistických kompetencí při jmenování do celé řady funkcí“*⁶⁷

a přímo kritizoval Václava Havla za

*„dosavadní výběr (mínění ústavní soudci), založený na naprosto nedostatečné konzultaci s relevantními politickými subjekty“*⁶⁸

⁶⁵Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 17. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁶⁶Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 17. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁶⁷Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 17. ledna 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Prezidentovi v dalším odstavci odebral právo „tepat zlořády“, protože sám je jednou ze složek moci výkonné a tudíž je za ně spoluodpovědný.

V druhé části doporučuje, aby prezident byl určitým moderátorem komunikace mezi stranami, nikoli jejím soudcem. Veškerá jmenování ústavních soudců, členů bankovní rady i velvyslanců, by měl automaticky konzultovat s politickými stranami. Amnestii potom s ministrem spravedlnosti. Podle Miloše Zemana, by bylo vůbec nejlepší amnestii zrušit.

V dalším průběhu zasedání vystoupili Cyril Svoboda (KDU-ČSL) a Mirek Topolánek (ODS), Vladimír Špidla (ČSSD), Jiří Zlatuška (nezávislý) s podporou pro své kandidáty a Miroslav Grebeníček (KSČM) se snahou rozpoutat diskuzi nad problémy, které se přímo volby prezidenta nedotýkaly. Zajímavý byl výstup pana poslance Jozefa Kubinyiho.

„Vážený pane předsedající, vážené kolegyně, kolegové, jsem hluboce přesvědčen, že existuje lepší způsob volby hlavy státu než ten, který právě dnes provádíme. Nicméně jsem se účastnil minulý týden všech tří kol té první volby. A také můžu slíbit, že dnes tady budu až do konce všechna tři kola poctivě volit. Tím považuji za splněnou svou pracovní povinnost poslance a považuji za splněnou i jakousi povinnost stranické disciplíně. Nicméně musím říct, že současně je tím naplněna moje schopnost potlačovat svůj vlastní názor. Proto vám sděluji, že pokud bude následovat pokus číslo 3,4,5 a nějaké další o zvolení prezidenta České republiky Parlamentem, tak těchto pokusů se už účastnit nebudu.“⁶⁹

⁶⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Je tedy patrné, že nejenom občané státu byli rozladěni. Evidentně i některým politikům už docházela trpělivost.

Náladu občanů demonstrovalo vystoupení senátora Martina Mejstříka, který přečetl zkrácený text otevřeného dopisu sdružení „Děkujeme, odejděte!“ Svůj projev zakončil výzvou ke kandidátům:

„Vážené dámy, vážení pánové, majestát Hradu i obyčejná lidská slušnost vyžaduje, abych pánům Václavu Klausovi i Miloši Zemanovi za všechno dobré, co pro naši vlast udělali, poděkoval. Bylo nám dáno spolu žít jedno z nejzajímavějších období dějin našeho národa. V dobrém i ve zlém. A jsem upřímně rád, že jsme je mohli prožít spolu. Ve jménu stejného majestátu a ve jménu stejné slušnosti je však prostřednictvím pánů předsedů žádám: přijměte pokání a učíte gesto velkých mužů, stáhněte svoji kandidaturu a v zájmu budoucnosti této země podpořte paní senátorku Moserovou. Jedna etapa se uzavírá, je čas dát prostor lidem novým, hříchy minulosti nezatíženým, těm, kteří nám všem mohou přinést naději.“⁷⁰

Po vyčerpávajících projevech kandidátů a jejich obhájců Senát i Poslanecká sněmovna s velkou převahou odhlasovali tajný způsob volby.

Byly rozdány hlasovací lístky a od 11 hodin 45 minut probíhalo hlasování v prvním kole druhé volby prezidenta republiky. Ve 14 hodin 2 minuty vyhlásil předseda Poslanecké sněmovny Lubomír Zaorálek výsledky.

„V prvním kole druhé volby bylo vydáno v Poslanecké sněmovně 200 hlasovacích lístků. V Senátu bylo vydáno 81 hlasovacích lístků. Celkový počet vydaných hlasovacích lístků je 281.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně je 200. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků celkem je 281.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 89 platných hlasů. V Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 32 platných hlasů. Celkem bylo pro Václava Klause odevzdáno 121 platných hlasů.

Pro Jaroslavu Moserovou bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno platných 25 hlasů. V Senátu bylo pro Jaroslavu Moserovou odevzdáno 43 platných hlasů. Celkem bylo pro Jaroslavu Moserovou odevzdáno 68 platných hlasů.

Pro Miloše Zemana bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 78 platných hlasů. 1/ Senátu bylo pro Miloše Zemana odevzdáno 5 platných hlasů. Celkem pro Miloše Zemana bylo odevzdáno 83 platných hlasů.⁷¹

Hlasování se zúčastnili všichni senátoři i poslanci. Můžeme předpokládat, že Václav Klaus i Miloš Zeman dostali všechny hlasy svých poslanců. Tedy 58 a 70, to by hovořilo ve prospěch Miloše Zemana, nicméně pokud budeme předpokládat u KDU-ČSL stejnou taktiku jako u volby první, dá se předpokládat, že 6 hlasů, které chyběli paní Moserové ve sněmovně k úplné podpoře stran, které ji nominovali, se přesunuly na konto Václava Klause. To by však bylo jen 64 ku 70. Z toho vyplývá, že stranou, která „protlačila“ Václava Klause do druhého kola volby byla KSČM. Osm poslanců se zdrželo hlasování, jen osm podpořilo Miloše Zemana, ačkoli šlo o kandidáta levicového a tudíž teoreticky přijatelnějšího a 25 poslanců KSČM podpořilo pravického kandidáta Václava Klause. V senátu zvítězila Jaroslava Moserová, kterou

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

fakticky podpořili téměř všichni senátoři KDU-ČSL, US, ČSSD a nezávislí. Václav Klaus v senátu získal pouze hlasy senátorů ODS a několik málo hlasů od nezávislých senátorů. U Miloše Zemana se předpokládalo, že se do druhého kola dostane přes sněmovnu a tak získal jen 5 hlasů. Do druhého kola tedy díky podpoře senátorů postoupila Jaroslava Moserová a z Poslanecké sněmovny, díky podpoře komunistických poslanců, Václav Klaus.

Druhé kolo volby probíhalo od 14 hodin 35 minut.

Jednání pokračovalo v 16 hodin 4 minuty.

Lubomír Zaorálek vyhlásil výsledky druhého kola.

„V tomto kole bylo vydáno 200 hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně a 81 v Senátu. Celkový počet vydaných hlasovacích lístků je tedy opět 281.

Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně je 200, počet v Senátu je 81. Celkový počet všech odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků je 281.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 85 platných hlasů. V Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 33 platných hlasů. Celkem bylo pro Václava Klause odevzdáno 118 platných hlasů.

Pro Jaroslavu Moserovou bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 32 platných hlasů. V Senátu bylo pro Jaroslavu Moserovou odevzdáno 42 platných hlasů. Celkem kandidátka Jaroslava Moserová obdržela 74 hlasů.

Závěr ze druhého kola zní, že ani nyní nebyl zvolen nikdo a do třetího kola postupuje Václav Klaus a Jaroslava Moserová.”⁷²

Výsledek hlasování opět znamenal patovou situaci a tedy třetí kolo. Při sčítání hlasů v Senátu nedošlo k výraznějším změnám. Moserovou podpořili opět její

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

navrhovatelé a poté co vypadl Miloš Zeman, o to více senátoři ČSSD. V Poslanecké sněmovně naopak poslanci ČSSD svou neúčastí zvolení Jaroslavy Moserové zablokovali. Hlasy komunistických poslanců dolní komory Parlamentu Václav Klaus za této situace nepotřeboval, přesto jich opět kolem 26 dostal.

Třetí kolo druhé volby proběhlo ještě tentýž den v 17 hodin 30 minut. V 18 hodin třicet minut byl Lubomir Zaorálek připraven ohlásit výsledky.

„V Poslanecké sněmovně bylo vydáno 200 hlasovacích lístků, v Senátu bylo vydáno 81 hlasovacích lístků. Celkem v obou komorách bylo vydáno 281 hlasovacích lístků.

Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně je 177, počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Celkový počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků je 258. V Poslanecké sněmovně bylo neodevzdáno 23 hlasovacích lístků, v Senátu počet neodevzdaných je nula. Celkově tedy bylo neodevzdáno 23 hlasovacích lístků.

A nyní: Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 95 platných hlasů. V Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 32 platných hlasů. Celkem Václav Klaus obdržel 127 platných hlasů. (Potlesk členů ODS.)

Pro Jaroslavu Moserovou bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 26 platných hlasů. V Senátu bylo pro Jaroslavu Moserovou odevzdáno 39 platných hlasů. Celkový počet v obou komorách je tedy 65 pro Jaroslavu Moserovou. (Potlesk.)”⁷³

Ve třetím kole druhé volby se poprvé stalo, že někteří poslanci vůbec neodevzdali své hlasovací lístky. Jak je ve stenografickém protokolu zaznamenáno, jednalo se o 23

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

volebních lístků. Z průběhu volby se dá opět usuzovat, že šlo o lístky poslanců ČSSD. V tomto kole tedy volilo jen 177 poslanců, většina z nich hlasovala pro Václava Klause, druhá největší část se hlasování zdržela a pouze 26 poslanců hlasovalo pro Jaroslavu Moserovou. V Senátu se situace až na úbytek jednoho či dvou hlasů nezměnila, na výsledku hlasů v součtu obou komor se tím tedy nic nezměnilo. Z chování poslanců KDÚ-ČSL a US je zřejmé, že snahu o zvolení Jaroslavy Moserové vzdali a pět z nich hlasovalo pro Václava Klause. Po sečtení hlasů ze třetího kola vyplývá, že většina poslanců už byla hlavou u volby třetí, plných 79 poslanců svůj lístek buď neodevzdalo nebo nevolilo žádného z navržených kandidátů. Dovolují si tvrdit, že prohra Miloše Zemana už v prvním kole této volby byla způsobena velmi nevhodným taktizováním ČSSD a evidentní neschopností komunikovat se svými koaličními partnery. Druhé a třetí kolo volby se už odehrávalo bez účasti poslanců ČSSD a stala se tak pouhou formalitou.

ODS se svou strategií nemělo před třetí volbou příliš práce. Kandidát byl jasný, prokázal, že za ním stojí poměrně dost poslanců a senátorů, a tak ODS stačilo z pozice teoretického vítěze předchozích dvou voleb sbírat hlasy některých tápajících poslanců. ČSSD se naproti tomu musela v první řadě sjednotit sama, najít přijatelného kandidáta, udobřit si vládní koaliční partnery a ještě se pokusit naslibovat „hory doly“ poslancům KSČM, protože bylo zřejmé, že bez jejich podpory prezident zvolen nebude.

Třetí volba 28. února 2003

Zasedání Parlamentu, jehož cílem bylo zvolení prezidenta republiky, začalo v 10 hodin 7 minut.

Společné schůzi bylo přítomno 199 poslanců a 81 senátorů. Omluvil se poslanec Robert Kopecký (ČSSD).

Jak jsem již výše popsal, začátek schůze byl opět věnován procedurálním úkonům před samotnou volbou. Oproti předchozím volbám nedošlo k žádným změnám. Hlasování tedy opět proběhlo tajně a kandidáti se mohli zúčastnit rozpravy. Jako první byl vylosován **Jan Sokol**⁷⁴.

*„V rozhovorech s některými z vás jsme se shodli, že v naší zemi patrně dochází k nenápadné, ale závažné změně. Z popředí politické scény pomalu ustupují velké zakladatelské postavy 90. let a skoro všechny politické strany si vloni zvolily do čela nové tváře. Nenesou sice to zvláštní kouzlo zakladatelské doby, jsou možná zatím méně známé, nejsou však také poznamenány předchozími spory nebo neúspěchy. Politickým zakladatelům dnešní České republiky patří upřímný dík za jejich zásluhy o tuto zemi, kde z opačných stran a v častých střetech, ale přece jen společně přispěli ke vzniku demokratického státu s rozvinutým politickým i hospodářským systémem, přiměřeným moderní svobodné společnosti. Někteří dokonce sami naznačili, že se nechtějí vracet do heroických dob, kdy politika tak samozřejmě splývala s osobními jmény. Velmi si toho vážím a myslím, že to ocení i celá společnost.“*⁷⁵

Zdůraznil úlohu dialogu a diskuze o problémech, hovořil o potřebě apolitičnosti prezidenta. Kladně se vyjádřil k nutnosti začlenění České republiky do evropských a světových politických i vojenských struktur, bez obav ze ztráty naší národní jedinečnosti.

⁷⁴ Narodil se v Praze 18.4.1936, vyučil se zlatníkem a později i v tomto oboru pracoval. Dálkově vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK. V letech 1964 - 1990 se podílel jako programátor na vývoji základního softwaru. V rozmezí let 1990 - 1992 byl poslancem Federálního shromáždění za OF, **Později** kandidoval za OH a roku 1996 byl zvolen do Senátu, ale tentokrát již za KDU-ČSL. V roce 1998 zastával post ministra školství v úřednické vládě Josefa Tošovského. viz www.blisty.cz

⁷⁵ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

„Ani menší evropské národy se v současné globalizaci světa nerozplyndy a neztratily svoji svébytnost. Proč bychom se toho měli bát my? Můžeme navíc navázat na zkušenost předválečného Československa, které v mírové mezinárodní soutěži tak dobře obstálo. Proč bychom se měli bát dnes, kdy nám žádné vojenské napadení nehrozí?“⁷⁶

Jako jediný z kandidátů se zmínil o problému, který mnoho politiků opomíjí.

„Svět se udržuje naživu dechem školních dětí, říkají talmudští učenci. Pomáhat mladým lidem na cestě k občanské samostatnosti pokládám za prvotní zájem národa i státu. Vzdělaná mládež je dnes i pro hospodářství možná důležitější dlouhodobý předpoklad úspěchu než suroviny nebo kapitál.“⁷⁷

V závěru projevu řekl:

„Každý další český prezident bude pochopitelně srovnáván s Václavem Havlem a jeho úspěchy, zejména v zahraničí. Budeme jej však srovnávat i se zakladatelem Československé republiky T. G. Masarykem.“⁷⁸

Domnívám se, že jeho řeč byla jednou z nejlepších, které v průběhu všech tří voleb zazněly, volitelé vůči němu přesto měli řadu výhrad. Byl mu zazlíván nejen

⁷⁶ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 28. února 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁷⁷ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 28. února 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁷⁸ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

vstřícný přístup k revizi Benešových dekretů, ale rovněž jeho katolické vyznání.

Na rozdíl od koaličních stran, opoziční ODS nijak nespekulovala a svého kandidáta neměnila s každou volbou, což se ukázalo být dobrou strategií, neboť nerozhodní poslanci toto vnímali jako signál, že jde o kandidáta silného, za nímž jeho strana pevně stojí. Každým kolem, v němž nebyl zvolen prezident, se tak šance na zvolení Václava Klause zvyšovala.

K Parlamentu promluvil jako druhý v pořadí již potřetí. Vzhledem k tomu, že představu o výkonu úřadu prezidenta vyčerpал už v předchozích volbách, zaměřil se na svoji vizi budoucnosti České republiky.

Ve svém proslovu poukazoval na to, že by Česká republika měla hrát aktivní roli v evropském integračním procesu a nečekat pouze na to, co nám spadne do klína.

„Nezujeme tento zásadní okamžik našich dějin pouze na spor o peníze a na dohadování se o výši těch či oněch dotací.“⁷⁹

Navázal svými slovy také na jednoho z mužů 28. října Aloise Rašína.

„Rašín nás nekompromisně nabádal, že demokracie jest odpovědnost, že nic není zadarmo, že nesmíme žít na dluh, že se musíme snažit každý sám, a nejen čekat s nataženou rukou. Tehdy to byly nepopulární a nesamozřejmé věty. Stejně nepopulární, ale velice potřebné zůstávají i dnes.“⁸⁰

⁷⁹ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 28. února 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁸⁰ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

V dalším odstavci se zabýval podmínkami správného pěstování demokracie u nás.

V závěru volby přirovnal volbu prezidenta k pohádce o Zlatovlásce a litoval, že v sále nemůže poletovat zlatá muška, která by volitelům ukázala koho volit.

Do rozpravy se přihlásil Miroslav Grebeníček (KSČM). Zhodnotil oba kandidáty jako pravicové a dokonce připustil, že je pro něj přijatelnější kandidát pravice, než kandidát levice, která v podstatě byla v době volby pravicí.

„Pokud ČSSD navrhla Jana Sokola a ODS Václava Klause, není možné říci, že jeden z nich bude sociálně vnímavější a druhý se bude chovat otevřeně jako asociál. Vůbec už nelze tvrdit, že Jan Sokol bude hájit zájmy českého státu a jeho obyvatel navenek lépe, protože s ním přicházejí sociální demokraté, a Václav Klaus hůře, protože za ním stojí ODS.“⁸¹

Domnívám se, že tímto názorem se snažil obhájit hlasy komunistů pro Václava Klause.

Poté zkritizoval nominaci ČSSD pro třetí volbu.

„Navrhovali jsme předběžné konzultace, které by umožnily vybrat kandidáty přijatelné. Ovšem úzké vedení ČSSD nám vnucuje kandidáta, který není, jak vyplývá ze stanoviska Českého svazu bojovníků za svobodu, hoden prezidentského úřadu. Toto stanovisko neberu na lehkou váhu. Jde totiž o sporné postoje k sudetským Němcům. Možná si někdo z vás nyní povzdechne - ach, ta minulost, už zase nám dýchá na paty. Ano, dýchá. Proto chceme zamezit všem snahám o revizi druhé světové války a zpochybnění výsledků Postupimské konference včetně vysídlení sudetských Němců a následných majetkových dopadů. Je nanejvýš

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

politicky naléhavé, aby nově zvolený prezident odmítl snahy o otevírání otázek souvisejících s výsledky druhé světové války a aby jasně řekl, že právní a majetkové vztahy, které vyplynuly z válečných i poválečných zákonů a dekretů prezidenta republiky, jsou nezpochybnitelné, nedotknutelné a neměnné. Měl by respektovat tezi, že první povinností každého ústavního či státního činitele je hájit na mezinárodním poli zájmy lidu země, jejímž je představitelem.”⁸²

Na konci projevu shrnul, že z průběhu volby vyplývá pro komunistické poslance nutnost volit menší zlo ze dvou.

Díky těmto slovům již bylo možno tušit, že ve třetí volbě dojde ke konečnému rozhodnutí.

Po něm přednesl krátký projev tehdejší premiér Vladimír Špidla. Hlavní myšlenkou bylo:

„Myslím, že je zřejmé, že Jan Sokol je kandidátem vládní koalice, nikoliv jedné politické strany, a myslím si, a tady bych chtěl poděkovat našemu tisku, že velmi tvrdě a důsledně poskytoval informace, takže informace, které máme k dispozici, jsou přímé i nepřímé.”⁸³

V projevu tak nepřímo zkritizoval postup médií před třetí volbou. Bohužel pro ČSSD přišlo prohlášení o společném kandidátovi vládní koalice přibližně o dvě volby později než mělo.

⁸² Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 28. února 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

⁸³ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Poslanec Cyril Svoboda (KDÚ-ČSL), Jaroslava Moserová (KDÚ-ČSL) a Mirek Topolánek (ODS) podpořili své kandidáty.

Senátor Mezihorák shrnul dosavadní průběh volby v jednom odstavci.

„Před dvěma měsíci jsem kratince připomněl některé z Masarykovských hodnot prezidentování. To nebylo myšleno jako výzva k hledání klonu TGM. Z průběhů dosavadních dvou našich voleb však vzniká dojem, že hledáme ještě více. Snad anděla s pěti A. Mezi dosavadními kandidáty, i těmi jen zvažovanými, byla přece řádka úctyhodných osobností, a přesto dnes stojíme před volbou třetí.“^M

Na konci své řeči vyzval poslance a senátory, aby k volbě přistoupili odpovědně a konečně prezidenta zvolili.

Po vystoupeních poslanců a senátorů byl zjištěn počet přítomných a rozhodnuto o tajném způsobu volby. Ta začala v 11 hodin 25 minut.

Ve 14 hodin 7 minut vyhlásil předseda Poslanecké sněmovny Lubomír Zaorálek výsledky prvního kola.

„Bylo v něm vydáno v Poslanecké sněmovně 199 hlasovacích lístků, v Senátu bylo vydáno 81 hlasovacích lístků. Celkem bylo vydáno 280 hlasovacích lístků. V Poslanecké sněmovně bylo odevzdáno 199 platných i neplatných, v Senátu 81 platných i neplatných. Počet neodevzdaných je 0 v obou komorách.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně 115 platných hlasů. V Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 32 platných hlasů. Celkem Václav Klaus obdržel 147 platných hlasů.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Pro Jana Sokola bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 81 platných hlasů, v Senátu 47 platných hlasů. Jan Sokol celkem obdržel 128 platných hlasů.

Je zřejmé, že v prvním kole jsme prezidenta nezvolili a budeme pokračovat kolem druhým.”⁸⁵

V Poslanecké sněmovně bylo odevzdáno 196 platných hlasů pro oba kandidáty. Podle rozložení sil ve sněmovně měl Jan Sokol teoretickou podporu 101 hlasů. Dostal jich ale o 20 méně. Když odečteme hlas pana poslance Kubinyiho, pokud tedy dodržel svůj slib a skutečně již nevolil, a pana poslance Kopeckého, který se z volby omluvil, zbývá 99 hlasů. Vidíme, že minimálně 16 poslanců vládní koalice podpořilo Václava Klause. Ten mohl totiž s hlasy ODS a KSČM obdržet pouze 99 hlasů. V poslanecké sněmovně tedy zvítězil Václav Klaus. V senátu obdržel Václav Klaus svých „obligátních“ 32 hlasů. Jan Sokol byl tentokrát podpořen 47 senátory ČSSD, KDÚ-ČSL, US a nezávislých.

Celkový výsledek, by v případě, že by se jednalo o třetí kolo volby zaručoval vítězství Václavu Klausovi. Protože však šlo o kolo první, opět nebylo rozhodnuto a členové Parlamentu tedy přikročili ke kolu druhému, ve 14 hodin a 15 minut.

V 16 hodin 4 minuty byl Lubomír Zaorálek připraven oznámit výsledek druhého kola.

„V tomto kole bylo vydáno 199 hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně, 81 hlasovacích lístků bylo vydáno v Senátu. Celkem počet vydaných hlasovacích lístků je 280. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké

⁸⁵ Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 28 února 2003, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

sněmovně je 199, počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Celkem bylo odevzdáno 280 platných i neplatných hlasovacích lístků.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 109 platných hlasů, v Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 30 platných hlasů. Celkem bylo pro Václava Klause odevzdáno 139 platných hlasů.

Pro Jana Sokola bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 83 platných hlasů, v Senátu získal Jan Sokol 46 platných hlasů. Celkem Jan Sokol obdržel 129 platných hlasů.

Ani v druhém kole třetí volby prezident tedy zvolen nebyl.”⁸⁶

Oproti prvnímu kolu dostal Václav Klaus o 6 hlasů méně v Poslanecké sněmovně a o 2 méně v Senátu. To jej srazilo zpět pod hranici 141 hlasu celkem. Naopak jeho protějšek Jan Sokol dostal o 2 hlasy více ve sněmovně, ubyl mu však 1 hlas v Senátu. S celkovým počtem 129 hlasů byl jen o krůček pozadu. Takové tedy bylo rozložení sil před třetím kolem třetí volby.

Komunistický poslanec Pavel Kováčik požádal předsedu sněmovny o třicetiminutovou pauzu na poradu komunistického poslaneckého klubu, ta mu byla udělena.

Třetí kolo volby tak začalo v 16 hodin 40 minut.

V 17 hodin 51 minut byly všechny hlasy sečteny.

„Mám před sebou zápis třetí volby třetího kola, v němž stojí, že v Poslanecké sněmovně bylo vydáno v tomto kole 199 hlasovacích lístků. V Senátu bylo vydáno 81 hlasovacích lístků. Celkem bylo v obou komorách vydáno 280 hlasovacích lístků. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

je 199. Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků v Senátu je 81. Celkový počet 280.

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 109 platných hlasů. V Senátu bylo pro Václava Klause odevzdáno 33 hlasů. Celkem Václav Klaus v tomto kole získal 142 platných hlasů.

(Mohutný a dlouhotrvající potlesk poslanců a senátorů. Poslanci a senátoři povstávají a hledí směrem k Václavu Klausovi.)

Pro Jana Sokola bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 78 platných hlasů. V Senátu bylo pro Jana Sokola odevzdáno 46 platných hlasů. Celkem pro Jana Sokola bylo v obou komorách odevzdáno 124 platných hlasů.

(Mohutný potlesk poslanců a senátorů. Poslanci a senátoři povstávají a hledí směrem k Janu Sokolovi.)

V tomto třetím kole třetí volby byl Václav Klaus zvolen prezidentem České republiky. "87

Předběžné náznaky z prvních dvou kol se potvrdily. Václav Klaus získal potřebných 142 hlasů. Opět je zcela zřejmé, že ve sněmovně získal Václav Klaus hlasy ODS a KSČM, ovšem rozhodující hlasy získal od poslanců vládní koalice. Potřebné 3 hlasy oproti druhému kolu nakonec získal v Senátu. Ve třetím kole třetí volby byl tedy konečně zvolen prezident České republiky.

Poražený kandidát Jan Sokol poblahopřál Václavu Klausovi a zhodnotil volbu jako férovou. Ukázal se být nakonec nejvážnějším soupeřem, neboť získal 124 hlasy.

Pan předseda Zaorálek též pogrataloval za poslance a senátory nově zvolenému prezidentovi a na 7. března svolal společnou inaugurační schůzi Parlamentu.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Slovo si vzal nově zvolený Prezident České republiky Václav Klaus.

„Dámy a pánové, vážení kolegové poslanci a poslankyně, vážené senátorky a senátoři, dovoluji mi, abych nejdříve skutečně poděkoval za to, že jste mně dali tuto obrovskou důvěru a že jste mě zvolili desátým prezidentem v historii naší země. Nesmírně si toho vážím.

Chtěl bych poděkovat těm 142 z vás, kteří jste mi dali svůj hlas. Bez těchto hlasů bych prezidentem zvolen nebyl. Vážím si toho. Vážím si i toho, že jak mohu odhadovat, přišly ze všech stran našeho politického spektra v našem Parlamentu. Chtěl bych ubezpečit i ty ostatní, kteří mě nevolili, že vím velmi dobře, že musím být prezidentem 281 poslanců a senátorů, a mohu je ubezpečit, že se podle toho budu chovat.

Chtěl bych ubezpečit vládu České republiky, že jsem připraven na to, abych s ní plodně, užitečně a ku prospěchu této země pracoval.

Chtěl bych ubezpečit všechny občany České republiky, že si plně uvědomuji, co tato nejvýznamnější státní funkce znamená, a že jsem připraven, abych v této funkci nikoho z deseti milionů našich spoluobčanů nezklamal.

Chtěl bych ubezpečit každého, že věty, které jsem zde přednášel v první, druhé, třetí volbě, nebudou po této úspěšné volbě zapomenuty a že slova, která v nich zazněla, budou platit zítra, pozítří a po celých zbývajících pět let.

To říkám s plnou vážností a prosím, abyste mi všichni v tomto ohledu důvěřovali.

Chtěl bych poděkovat i těm, kteří mně nesmírně pomáhali v této věci, chtěl bych poděkovat svým nejbližším, kteří mi dodávali sílu, elán, chtěl bych poděkovat své manželce, která sem před několika minutami do tohoto sálu došla a která je připravena přijmout tuto svou roli, ač ona sama na ni nekandidovala. (Potlesk.)

Chtěl bych opravdu poděkovat všem z politické strany, která mě navrhovala, za veškerou pomoc, všem svým nejbližším spolupracovníkům.

Ale hlavně, a nejde o žádný připravený projev, hlavně bych chtěl říci, že budu usilovat maximálně o to, co jsem se snažil říci ve svém dnešním projevu - že musíme v naší zemi docílit nové míry svornosti, nové míry pohody, aby naše soupeření nebylo nepřátelstvím, abychom si uměli naslouchat a abychom spolu uměli tvůrčím a plodným způsobem spolupracovat.

Všiml jsem si, že v hezkém projevu mého protikandidáta pana profesora Sokola on několikrát zmínil slovo důvěra. Já si myslím, že je obrovskou povinností nás všech, společnou aktivitou prezidenta, vlády, Parlamentu, abychom důvěru občanů této země ve stát a jeho instituce vybudovali, protože jestli nám něco chybí, tak je to skutečně právě toto.

Myslím, že není čas na dlouhé projevy. To podstatné bylo řečeno. Ještě jednou bych chtěl říci, že si nesmírně vážím vaší důvěry a vím, že ji nesmím zklamat.

Novináři se mě hned zeptali, jaký bude můj první krok v roli prezidenta, a já jsem jim odpovídal, že to nebude určitě žádný krok s velkým K, že to bude normální práce, že to bude, jak jsem zvyklý celý svůj život, být první na pracovišti a začít normálním způsobem pracovat. Mohu ubezpečit každého, že zůstávám stát oběma nohama pevně na zemi a že se nebudu vznášet kdesi v nějakých nebetyčných výšinách, protože to by bylo hroznou chybou.

Ještě jednou vám opravdu děkuji za zvolení. (Bouřlivý potlesk.)”⁸⁸

V 18 hodin a 5 minut byla společná schůze obou komor Parlamentu ukončena.

³⁹Stenografický zápis ze společné schůze obou komor parlamentu ze dne 18. prosince 1935, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna www.psp.cz/eknih

Srovnání obou voleb

Diváme-li se s odstupem na obě prezidentské volby, můžeme je zhodnotit z pohledu dvou časových dimenzi. V té okamžité, nás zaujme rozdíl v délce jejich průběhu. V roce 1935 se podařilo Edvarda Beneše zvolit hned v prvním kole první volby a to za necelé dvě hodiny. Proti tomu stojí tři prezidentské volby v roce 2003, které zabraly devět, osm a půl a osm hodin. Jak je patrné členům parlamentu se s každou další volbou dařilo samotný proces volby urychlit o půl hodiny. Můžeme se jen dohadovat kolik času by zabrala poslancům a senátorům taková osmá volba.

Délku jednotlivých voleb v roce 2003 nesporně ovlivnil fakt, že kandidátům a jejich obhájcům byla umožněna účast v rozpravě. Vzhledem k tomu, že o rozložení hlasů bylo rozhodnuto již předem, byly tyto vstupy celkem zbytečné.

Proti tomu volba v roce 1935 proběhla jako demonstrativní potvrzení předchozích dramatických diskuzí. Díky tomu také působila mnohem důstojněji a kultivovaněji, než ta v roce 2003. Přiznávám, že při pročitání projevů některých poslanců jsem si okamžitě vzpomněl na přísloví „Mluvití stříbro, mlčeti zlato“.

Druhá časová dimenze je dlouhodobější. Projevila se v ní rovněž schopnost konsenzu prvorepublikových stran ve srovnání s těmi současnými. Zde se nám ukazuje opět poněkud nelichotivý obrázek.

Konec funkčního období prezidenta Václava Havla byl předem znám, přesto jakoby jednotlivé politické strany, s výjimkou ODS, o jeho možných nástupcích vůbec neuvažovaly. Jejich výběr kandidátů působil nepromyšleně

až nahodile, nehledě na absolutní neschopnost vládní koalice se na jakémkoli kandidátovi shodnout.

Můžeme se také ptát, zdali neudělal Václav Havel chybu, když zůstával přísně nestranný, omezoval se na kritiku stávajících vysokých politických představitelů a stranických „tahanic“ a nevyužil své autority, která i přes určitý pokles byla stále značná a nezaštilil člověka, jehož by považoval za vhodného kandidáta, jako to udělal T.G. Masaryk. Domnívám se, že šance na to, aby nerozhodnutí poslanci, kterých zřejmě nebylo v době první volby právě málo, dali svůj hlas nadstranickému kandidátovi, bezúhonnému člověku s vysokým morálním kreditem a všeobecnou oblibou, který by se těšil přízni odcházejícího prezidenta, nebyly zanedbatelné.

To politická scéna první republiky se na odchod svého prezidenta připravovala dlouho a mnohem důkladněji a to i přesto, že tehdejší ústava přiznávala T.G. Masarykovi právo být opakovaně volen bez omezení počtu funkčních období.

„Nikdo nemůže být více než dvakrát po sobě zvolen. Kdo byl prezidentem po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže opět zvolen být, dokud od skončení posledního období neuplyne sedm let; ustanovení toto nevztahuje se na prvního prezidenta Československé republiky.”⁸⁹

Další možné srovnání nabízí úloha tisku u obou voleb. V roce 1935 se koaliční strany dohodly, že:

„Prezidentská volba nemá být předmětem veřejného rozčilování a útoků; po tisku se bude žádati zdrženlivost a umírněnost.”⁹⁰

⁸⁹ Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb.

⁹⁰ Klimek, A., Boj o Hrad II., PANEVEOPA Praha s.r.o., Praha 1998, s.432

Naopak dnešní politikové jakoby se přímo vyžívali v nejrůznějších mediálních výstupech, jejichž smysl je často jedině ten, co nejvíce očernit svého politického protivníka. Zároveň je obtížné si představit dnešní novináře, že udrží jakoukoli informaci v tajnosti, byť by to bylo otázkou nejvyššího státního zájmu.

Paralelu lze najít v rámci obou voleb rovněž v úloze KSČ.

Pozice KSČ v obou volbách značně posílila. Podporou prezidentského kandidáta Beneše se ze dne na den ze strany, kterou všichni opovrhovali pro její stalinismus a příchýlnost k Moskvě, stala státotvorná síla, jež vešla hlavním vchodem do měšťanských salónů. Volba prezidenta tak rozštěpila politickou scénu a přispěla k vytvoření nových spojení, jež začala dominovat po druhé světové válce.

Sily Komunistické strany Čech a Moravy rostly již od doby uzavření opoziční smlouvy v roce 1998. Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002 pak bylo jasné, že případný uchazeč o prezidentský úřad bude muset o hlasy komunistických poslanců usilovat, jako o jakékoli jiné. Cenou, kterou si komunisté stanovili, bylo ukončení jejich politické izolace. V obou případech se z KSČ stala strana s níž bylo nutné ve všech dalších jednáních počítat.

V závěru, ovšem nikoli nejméně zajímavé se nabízí ještě jedno srovnání, totiž, co si slibovala politická reprezentace státu od obsazení prezidentského úřadu právě oněmi dvěma osobnostmi - Edvardem Benešem v roce 1935 a Václavem Klausem v roce 2003.

Pro poslance první republiky byl Edvard Beneš symbolem úspěšného diplomata, který si „tyká“ s nejvyššími představiteli tehdejšího politického světa v předvečer schylujícího se válečného konfliktu. Proslul rovněž tvrdostí a nekompromisností, bylo o něm známo, že je v určitém smyslu „šedou eminencí“, často dosahoval svých cílů ne zcela konvenčním způsobem. Není proto nijak s podivem, že právě takového muže, chtěly mít politické strany ve svém čele, jako záruku úspěšných řešení věci příštích.

Václav Klaus může být z určitého úhlu pohledu nazírán podobně. V zahraničí byl po Václavu Havlovi patrně nejznámějším českým politikem. Prezidentská volba sice neprobíhala ve vypjaté atmosféře blížícího se válečného konfliktu, ovšem po konsolidaci neuspořádaných vnitřních poměrů toužili rovněž mnozí a Václav Klaus nepochybně byl a je charismatickým politikem, budícím respekt a tudíž i naděje do budoucna.

Do jaké míry oba prezidenti očekávání spojené s jejich osobnostmi splnili dokážeme posoudit teprve s odstupem času. K působení Edvarda Beneše v prezidentské funkci již historie řekla mnohé, na zhodnocení Václava Klause si ještě počkáme.

Závěr

Možné didaktické využití této práce je různorodé. Především mapuje část historie vývoje české státnosti a demonstruje, jak velké či malé změny se za šedesát osm let, které od sebe obě volby dělí, udály.

V rámci společenských věd je nesporné její možné využití v politologii, kde nastoluje a zároveň zodpovídá řadu otázek týkajících se problematiky prezidentské volby, střetů a jednání politických sil, voleb do poslanecké sněmovny i do senátu a v neposlední řadě aspektů týkajících se vzniku, tvorby a hodnoty ústavy, jakožto nejvyššího státního zákona.

K diskuzi, pak tato práce nabízí především téma způsobu prezidentské volby, neboť pokud by byl prezident volen přímou volbou, znamenalo by to ve výsledku změnu ústavy, což je samo o sobě značně sporným tématem.

Jak jsem již naznačoval v úvodu, naše občanská společnost vnímá současnou politickou scénu jako neuspořádanou změť protichůdných zájmů politických stran, různě vlivných zájmových skupin a politicky exponovaných jedinců. K veřejnosti se pak informace o jejich diskuzích, sporech, rozhodnutích i aférách dostávají v podobě více či méně zkreslené ze stejně nepřehledného množství informačních zdrojů. Pro většinu občanů představuje politika špinavý boj o funkce a moc a její čelní představitele vidí jako bezohledné kariéristy, kteří sledují jenom vlastní zájmy.

Do všeobecného povědomí se pak politické poměry první republiky dostávají především prostřednictvím učebnic občanské výchovy a dějepisu v podobě značně idealizované. Nicméně je nutné si uvědomit, že

v politice ani v historii nemůže být nic hodnoceno zcela negativně, nebo jednoznačně pozitivně. Neboť politické konflikty zrozené v dobách první republiky nebyly o mnoho mírnější, než ty dnešní. Varovná je v tomto směru poslední věta Klimkovy knihy:

*"Ani jedna ze stran, které se v prosinci 1935 stavěly proti volbě Beneše prezidentem - byť ji nakonec i podpořila -, nebyla po druhé světové válce v Československu povolena."*⁹¹

⁹¹ Klimek, A., Boj o Hrad II., PANEVROPA Praha s.r.o., Praha 1998,

Re s lime

In my dissertation I describe a situation around presidential elections in Czechoslovak and Czech republic. My thesis are localize on elections in the years 1935 and 2003.

In the first part I compare historical and political circumstances. In the second part I write about a differences between constitutions, which were valid in these years and differences in the processes of both elections from Stenografie records of Czechoslovak (Czech) Parliament. In the end of my work is a summary of all differences and consenses and the way how to use this knowledge in practice.

Bibliografie

Prameny

Stenografické zápisy ze společných schůzí obou komor parlamentu z:

18. prosince 1935

15. ledna 2003

17. ledna 2003

28. února 2003

Ústava České republiky, 1/1993

Zákon ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb.

Edice a sborníky

Beneš, Edvard, Projevy-články rozhovory 1935-1938, Masarykův ústav, Praha 2006

Edvard Beneš, československý a evropský politik. Sborník projevů a příspěvků k 110. výročí narození druhého československého prezidenta, Nadace Jiřího z Poděbrad pro evropskou spolupráci, Brno 1994

Literatura

Dostál, V., V., Agrární strana. Její rozmach a zánik, Atlantis, Brno 1998

Dršina, P., Československo můj osud, Melantrich, Praha 1991

Fic, V., Národní sjednocení v politickém systému Československa 130-1938, Academia, Praha 1983

Fierlinger, Z., Ve službách ČSR, Dělnické nakladatelství, Praha 1947

Havlíček, F., Eduard Beneš, člověk, sociolog, politik. Prospektrum, Praha 1991

Kahánek, F., Zákulisí presidentské volby Dr. E. Beneše, Evropské vydavatelstvo, Praha 1939

Kárník, Z., České země v éře První republiky I., Libri, Praha 2003

Klimek, A., Boj o Hrad II., PANEVROPA Praha s.r.o., Praha 1998

Kol. autorů, Dějiny KSČ, Nakladatelství politické literatury, Praha 1966

Krečmer, J., Václav Klofáč a jeho národní socialismus, Adonai, s.r.o., Praha 2000

Mandler, E., Oba moji prezidenti - Václav Havel a Václav Klaus, Libri, Praha 2004

Pasák, T., Historii českého fašismu, Český svaz protifašistických bojovníků. Praha 19805

Peroutka, F., Budování státu I., Lidové noviny, Praha 1991

Pfaff, I., Historické kořeny reformního hnutí v české společnosti, Index, Koln 1988

Vondruška, V., Osudy agrárního politického hnutí, Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1990

Zeman, Z., Eduard Beneš. Politický životopis, Mladá Fronta, Praha 2000

Periodika

Reflex

Respekt

Venkov, ústřední list republikánské strany
zemědělského a maloroľnického lidu

Zemské noviny

Přílohy

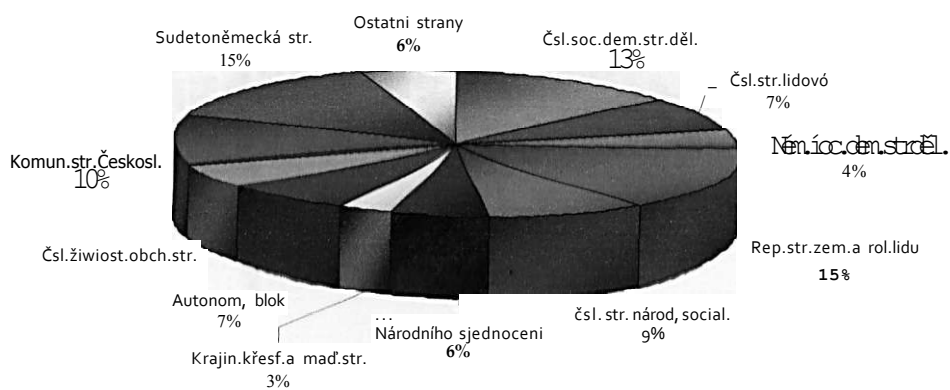
Seznam příloh

1. Volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění 1935
2. Volby do poslanecké sněmovny 2002
3. Zákon ze dne 29.února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb.,hlava III
4. Ústava České republiky, 1/1993, hlava III

Přílohy

Příloha 1: Volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění 1935

Rok 1935

Příloha 2: Volby do poslanecké sněmovny 2002

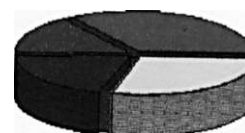
KHh
m

jjj'jS
· >>>

<< 1 1

Legenda

- ČSSD 70 (35,0%)
- KDUČSL 31 (15,5%)
- KSCM 41 (20,5%)
- ODS 58 (29,0%)

Příloha 3: Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky 121/1920 Sb., hlava III

Hlava třetí

Moc vládní a výkonná

§ 55

Nařízení vydávati lze jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích.

President republiky

I.

§ 56

- (1) President republiky jest volen Národním shromážděním (§ 38).
- (2) Volen může býti státní občan Československé republiky, který je volitelný do sněmovny poslanecké a dosáhl 35 let věku (§ 67).

§ 57

- (1) Ku platnosti volby jest třeba přítomnosti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů sněmovny poslanecké i senátu v čas volby a třípětinové většiny přítomných.
- (2) Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi kandidáty, kteří obdrželi nejvíce hlasů. Zvolen je, kdo obdržel nejvíce hlasů. Jinak rozhoduje los.
- (3) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 58

- (1) Volební období počítá se ode dne, kdy nově zvolený president vykonal slib podle § 65.
- (2) Volební období trvá sedm let.
- (3) Volba se koná poslední 4 neděle, nežli volební období úřadujícího presidenta uplyne.
- (4) Někdo nemůže býti více než dvakrát po sobě zvolen. Kdo byl presidentem po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže opět zvolen býti, dokud od skončení posledního období neuplyne sedm let ustanoven, toto nevztahuje se na prvního presidenta Československé republiky.
- (5) Dřívější president zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen president nový.

§ 59

Zemře-li president anebo vzdá-li se své funkce ve volebním období, vykoná se nová volba podle ustanoven. §§ 56 a 57 na dalších 7 let. Národní shromáždění (§ 38) budiž k tomu konci svoláno do 14 dnu.

§ 60

Pokud nový president není zvolen (§ 59), nebo je-li president zaneprázdněn nebo churav tak že nemůže vykonávat svého úřadu, přísluší výkon jeho funkcí vládě, která může pověřiti svého předsedu jednotlivými úkony.

§ 61

- (1) Je-li president déle než 6 měsíců zaneprázdněn nebo churav (§ 60), a usnese-li se na tom vláda za přítomnosti tři čtvrtin svých členů, Národní shromáždění (§ 38) zvolí náměstka presidentova, jehož úřad trvá, dokud překazka nepomine.

(2) V době, kdy někdo podle § 58 nemůže být prezidentem, nemůže být ani jeho náměstkem.

§62

Pro volbu náměstka platí totéž, co pro volbu presidenta.

§ 63

(1) President republiky nesmí být zároveň členem Národního shromáždění. Kdyby náměstkem prezidentovým byl zvolen člen Národního shromáždění, nesmí potud, pokud je náměstkem, vykonávat mandát v Národním shromáždění.

(2) Hlavním sídlem prezidentovým je Praha.

II.

§ 64

(1) President republiky:

1. Zastupuje stát na venek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní dále smlouvy, z kterých pro stát neb občany plynou jakákoli břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská, jakož i smlouvy, jimiž se mění státní území, potřebují souhlasu Národního shromáždění. Pokud jde o změny státního území, souhlas Národního shromáždění se dává formou ústavního zákona (čl. I. uvoz. zák.)•
2. přijímá a pověřuje vyslance;
3. prohlašuje válečný stav, vypovídá s předchozím souhlasem Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír k vyslovení souhlasu;
4. svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění (§§ 28-31) a prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené;
5. má právo vraceti s připomínkami usnesené zákony (§ 47) a podpisuje zákony Národního shromáždění (§51), sněmu Podkarpatské Rusi (§ 3) a opatření výboru podle § 54-
6. podává ústně nebo písemně Národnímu shromáždění zprávu o stavu republiky a doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná;
7. jmenuje a propouští ministry a stanoví jejich počet;
8. jmenuje vysokoškolské profesory vůbec, dále soudce, státní úředníky a důstojníky počínajíc VI. hodnostní třídou;
9. uděluje dary a pense z milosti k návrhu vlády;
10. má vrchní velitelství veškeré branné moci;
11. uděluje milost podle § 103.

(2) Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou nebo zákony Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918 není a nebude výslovně vyhrazena prezidentovi republiky, přísluší vládě (§ 70).

III.

§ 65

President republiky slibuje před Národním shromážděním (§ 38) na svou čest a svědomí že bude dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů.

§66

President republiky není odpověden z výkonu svého úřadu. Z projevů jeho souvisících s úřadem prezidentovým odpovídá vláda.

§ 67

(1) Trestně může být stíhán jen pro velezradu a to před senátem na obžalobu sněmovny poslanecké (§ 34). Trestem může být jen ztráta úřadu presidentského a způsobilosti tohoto úřadu později znovu nabytí.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

§68

Jakýkoli presidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

§ 69

Ustanovení o presidentovi republiky platí také o jeho náměstkovi (§61).

Vláda

§ 70

(1) Předsedu a členy vlády (ministry) jmenuje a propouští president republiky.

(2) Pravidelným sídlem vlády je Praha (§ 6, II.).

§ 71

Vláda volí ze sebe náměstka předsedova, který předsedu zastupuje. Nemohl-li by ho zastupovat ani náměstek, činí tak věkem nejstarší člen vlády.

§ 72

President republiky stanoví, který z členů vlády řídí jednotlivá ministerstva

§ 73

Členové vlády skládají do rukou presidenta republiky slib na svou čest a své svědomí, že budou svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budou šetřiti ústavních a jiných zákonů

§ 74

Žádný člen vlády nesmí být členem představenstva nebo dozorcí rady, ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud tyto společnosti se zabývají činností výdělkovou.

§ 75

Vládaje odpovědna poslanecké sněmovně, která jí může vysloviti nedůvěru. K usnesení je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

§ 76

Návrh na vyslovení nedůvěry musí být podepsán nejméně sto poslanci a přikáže se výboru který o něm podá zprávu nejdéle do osmi dnů.

§ 77

Vláda může podati v poslanecké sněmovně návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

§ 78

(1) Vyslovila-li poslanecká sněmovna vládě nedůvěru anebo zamítla-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podati demisi do rukou presidenta republiky, který určuje, kdo vede vládní věci pokud nová vláda nebude ustavena.

(2) Došlo-li k demisi vlády v době, kdy není ani presidenta ani jeho náměstka, rozhoduje o demisi vlády a činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí výbor uvedený v § 54

§ 79

(1) Poruší-li předseda nebo členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědni.

(2) Právo k obžalobě přísluší sněmovně poslanecké (§ 34). Trestní řízení provádí senát.

(3) Podrobnosti upravuje zákon.

§80

Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnáseti se, je-li přítomna mimo předsedu nebo jeho náměstka (zástupce) nadpoloviční většina ministrů.

§81

Vláda rozhoduje ve sboru zejména:

- a. o vládních předlohách pro Národní shromáždění, o vládních nařízeních (§ 84), jakož i o návrzích, aby prezident republiky užil svého práva podle § 47;
- b. o všech věcech politické povahy;
- c. o jmenování soudců, státních úředníků a důstojníků od VIII. třídy, pokud přísluší ústředním úřadům, neb o návrzích na jmenování funkcionářů, které jmenuje prezident republiky (§ 64, č. 8).

§82

Prezident republiky má právo býti přítomen a předsedati schůzím vlády, vyžádati si od vlády a jednotlivých jejích členů písemné zprávy o každé věci, která náleží do oboru jejich působnosti.

§ 83

Prezident republiky má právo pozvati vládu neb její členy k poradě.

§ 84

Každé nařízení vládní podpisuje předseda vlády nebo jeho náměstek (zástupce) a ministři pověřeni jeho provedením, nejméně však polovina ministrů.

Ministerstva a nižší správní úřady

§ 85

Působnost ministerstev upravuje se zákonem.

§86

V nižších státních úřadech správních budiž podle možnosti zastoupen živel občanský a budiž postaráno při správních úřadech o nejvydatnější ochranu práv a zájmů občanstva (správní soudnictví).

§ 87

(1) Nikdo nemůže býti zároveň voleným členem úřadu nižšího a úřadu, který je úřadu nižšímu nadřazen nebo vykonává nad ním moc dohlédací.

(2) Výjimky z této zásady stanoví zákon.

§88

(1) Soudní ochranu proti správním úřadům poskytuje v nejvyšší stolici soud složený z neodvislých soudců a zřízený pro území celé republiky.

(2) Podrobnosti upravuje zákon.

§ 89

Jak jsou ustrojeny nižší úřady státní správy, určuje se v zásadě zákonem, jenž podrobnou úpravu může svěřiti nařízení.

§ 90

Do oboru moci nařizovací náleží zřizovati a organisovati státní úřady obstarávající jen správu hospodářskou bez jakékoli výsostné pravomoci.

§ 91

Složení a působnost svazů samosprávných upravují zvláštní zákony.

§ 92

Pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, určuje zákon.

§ 93

Veřejní zaměstnanci dbejtež v úřední své činnosti ústavních a jiných zákonů. Totéž platí o občanských členech správních úřadů (sborů).

Hlava třetí

Moc výkonná

Prezident republiky

Článek 54

- (1) Prezident republiky je hlavou státu.
- (2) Prezidenta republiky volí Parlament na společné schůzi obou komor.
- (3) Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný.

Článek 55

Prezident republiky se ujímá úřadu složením slibu. Volební období prezidenta republiky trvá pět let a začíná dnem složení slibu.

Článek 56

Volba se koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do třiceti dnů.

Článek 57

- (1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu
- (2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.

Článek 58

- (1) Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně deset poslanců nebo deset senátorů
- (2) Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů.
- (3) Nezáská-li žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a všech senátorů koná se do čtrnácti dnů druhé kolo volby.
- (4) Do druhého kola postupuje kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně a kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Senátu.
- (5) Je-li více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně nebo více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Senátu, sečtou se hlasy odevzdané pro ně v obou komorách. Do druhého kola postupuje kandidát, který takto získal nejvyšší počet hlasů
- (6) Zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců i nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů.
- (7) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve druhém kole, koná se do čtrnácti dnů třetí kolo volby v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a senátorů.
- (8) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve třetím kole, konají se nové volby.

Článek 59

- (1) Prezident republiky složí slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor.
- (2) Slib prezidenta republiky zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Článek 60

Odmítne-li prezident republiky složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl zvolen.

Článek 61

Prezident republiky se může vzdát svého úřadu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny.

Článek 62

Prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky,
- l) vyhlašuje referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek.

Článek 63

- (1) Prezident republiky dále
 - a) zastupuje stát navenek,
 - b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
 - c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
 - d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
 - e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
 - f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
 - g) jmenuje a povyšuje generály,
 - h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
 - i) jmenuje soudce,
 - j) má právo udělovat amnestii.
- (2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.
- (3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.
- (4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.

Článek 64

- (1) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.
- (2) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Článek 65

- (1) Prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přešestupek nebo jiný správní delikt.
- (2) Prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.
- (3) Trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu funkce prezidenta republiky je navždy vyloučeno.

Článek 66

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle 51. 63 odst. 1 písm. a), b), c), d), e), h), i) j), 51. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky výkon funkcí prezidenta republiky podle 51. 62 písm. a), b), c), d), e), k), l); uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu.

Vláda

Článek 67

- (1) Vládaje vrcholným orgánem výkonné moci.
- (2) Vláda se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů.

Článek 68

- (1) Vládaje odpovědná Poslanecké sněmovně.
- (2) Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.
- (3) Vláda předstoupí do třiceti dnů po svém jmenování před Poslaneckou sněmovnu a požádá ji o vyslovení důvěry.**
- (4) Pokud nově jmenovaná vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, postupuje se podle odstavce 2 a 3. Jestliže ani takto jmenovaná vláda nezíská důvěru Poslanecké sněmovny, jmenuje prezident republiky předsedu vlády na návrh předsedy Poslanecké sněmovny.
- (5) V ostatních případech prezident republiky jmenuje a odvolává na návrh předsedy vlády ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.

Článek 69

- (1) Člen vlády skládá slib do rukou prezidenta republiky.
- (2) Slib člena vlády zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony a uvádět je v život. Slibuji na svou čest, že budu zastávat svůj úřad svědomitě a nezneužiji svého postavení."

Článek 70

Člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 71

Vláda může předložit Poslanecké sněmovně žádost o vyslovení důvěry.

Článek 72

- (1) Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru.
- (2) Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projedná Poslanecká sněmovna, jen je-li podán písemně nejméně padesáti poslanci. K přijetí návrhu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců.

Článek 73

- (1) Předseda vlády podává demisi do rukou prezidenta republiky. Ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky prostřednictvím předsedy vlády.
- (2) Vláda podá demisi, jestliže Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru. Vláda podá demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny.
- (3) Podá-li vláda demisi podle odstavce 2, prezident republiky demisi přijme.

Článek 74

Prezident republiky odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády.

Článek 75

Prezident republiky odvolá vládu, která nepodala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat.

Článek 76

- (1) Vláda rozhoduje ve sboru.
- (2) K přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Článek 77

- (1) Předseda vlády organizuje činnost vlády, řídí její schůze, vystupuje jejím jménem a vykonává další činnosti, které jsou mu svěřeny Ústavou nebo jinými zákony.
- (2) Předsedu vlády zastupuje místopředseda vlády nebo jiný pověřený člen vlády.

Článek 78

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

Článek 79

- (1) Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.
- (2) Právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.
- (3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Článek 80

- (1) Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.
- (2) Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.

Ústřední knih Pedf

